

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
ДИЗАЙНУ

Дизайну

(повна назва факультету/інституту)

Рисунка та живопису

(повна назва випускової кафедри)

УДК 7.012

ДИПЛОМНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему

Розробка дизайн-проєкту ілюстрованої дитячої книги

Виконала: студентка групи БДр1-17
спеціальності 022 Дизайн

Тищенко Т.О.

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник Пашкевич К.Л.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Єжова О.В.

(прізвище та ініціали)

Київ 2021

АНОТАЦІЯ

Тищенко Т. О. Розробка дизайн-проекту ілюстрованої дитячої книги – Рукопис.

Дипломна бакалаврська робота за спеціальністю 022 Дизайн – Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, 2021 рік.

У дипломній роботі надані результати дослідження історії виникнення та розвитку ілюстрації, її ролі у видавничій справі та графічному дизайні, різновидів ілюстративного мистецтва, та стилістичних, художніх особливостей дитячої книжкової ілюстрації. Проаналізовано приклади ілюстрування дитячої літератури на основі робіт відомих художників-ілюстраторів, виявлено існуючі тенденції галузі та їх теоретичне підґрунтя. Встановлено зв'язок між сприйняттям тексту та його візуальним супроводом, роль ілюстрації у створенні цілісного емоційного образу книги як форми мистецтва та засобу комунікації. Досліджено психологічні ефекти використання певних кольорових, композиційних та стилістичних рішень, сприйняття різних художніх матеріалів. Виявлено, що візуальний супровід дитячої літератури має бути підпорядковано спеціальному набору правил для позитивного впливу на психіку дитини. З урахуванням отриманих результатів розроблено серію ілюстрацій до книги «Пеппі Довгапанчоха», підібрано відповідні матеріали для друку книги.

Ключові слова: візуальне мистецтво, візуальна комунікація, графічний дизайн, ілюстрація, книжкова ілюстрація, дитяча література, образ, дизайн-проекткування.

АННОТАЦИЯ

Тищенко Т. А. Разработка дизайн-проекта иллюстрированной детской книги - Рукопись. Дипломная бакалаврская работа по специальности 022

Дизайн - Киевский национальный университет технологий и дизайна, Киев, 2021. В дипломной работе представлены результаты исследования истории возникновения и развития иллюстрации, ее роли в издательском деле и графическом дизайне, разновидностей иллюстративного искусства, и стилистических, художественных особенностей детской книжной иллюстрации. Проанализированы примеры иллюстрирования детской литературы на основе работ известных художников-иллюстраторов, обнаружены существующие тенденции отрасли и их теоретические основы. Установлена связь между восприятием текста и его визуальным сопровождением, роль иллюстрации в создании целостного эмоционального образа книги как формы искусства и средства коммуникации. Исследованы психологические эффекты использования определенных цветовых, композиционных и стилистических решений, восприятие различных художественных материалов. Обнаружено, что визуальное сопровождение детской литературы должно быть подчинено специальному набору правил для положительного влияния на психику ребенка. С учетом полученных результатов разработана серия иллюстраций к книге «Пеппи Длинныйчулок», подобраны соответствующие материалы для печати книги.

Ключевые слова: визуальное искусство, визуальная коммуникация, графический дизайн, иллюстрация, книжная иллюстрация, детская литература, образ, дизайн-проектирование.

SUMMARY

Tishchenko T. A. Development of a design project for an illustrated children's book - Manuscript. Bachelor's thesis in the specialty 022 Design - Kiev National University of Technology and Design, Kiev, 2021.

The diploma project presents the results of the study of the history of the emergence and development of illustration, its role in publishing business and graphic design, varieties of illustrative art, and stylistic, artistic features of

children's book illustrations. Examples of illustrating children's literature on the basis of the works of famous illustrators are analyzed, existing trends in the industry and their theoretical foundations are revealed. A connection has been established between the perception of the text and its visual accompaniment, the role of illustration in creating a holistic emotional image of a book as an art form and a means of communication. The psychological effects of the use of certain color, compositional and stylistic solutions, the perception of various art materials are studied. It was found that the visual accompaniment of children's literature should be subject to a special set of rules for a positive effect on the child's psyche. Taking into account the results obtained, a series of illustrations for the book "Pippi Longstocking" was developed, and the appropriate materials for printing the book were selected.

Key words: visual art, visual communication, graphic design, illustration, book illustration, children's literature, image, designing.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 АНАЛІТИЧНИЙ	8
1.1. Історія появи і розвитку ілюстрації.	10
1.2. Призначення та сфери застосування ілюстрації.	
1.3. Стилi в ілюстрації.	
1.4. Ілюстрація у графічному дизайні.	
1.5. Вплив інформаційної ери на розвиток ілюстрації.	
Висновки до розділу 1	
РОЗДІЛ 2 ПРОЄКТНИЙ	
2.1. Особливості дитячої книжкової ілюстрації.	
2.2 Дослідження матеріалів, конструктивних та композиційних рішень у створенні дитячої ілюстрації.	
2.3. Найвідоміші дитячі ілюстратори та їх роботи.	
2.4. Структурний аналіз книги Астрiд Лiндгрен «Пеппi Довгапанчоха»	
2.5 Аналіз існуючих варіантів ілюстрування книги.	
2.6. Формування варіантів власного композиційного рішення для книги, відповідно сучасним тенденціям дизайну.	
2.7. Розробка ескізного ряду ілюстрацій книги.	
Висновки до розділу 2	
РОЗДІЛ 3 РЕАЛІЗАЦІЯ ДИЗАЙН-ПРОЄКТУ.	
3.1. Вибір матеріалів та технологій для друку книги.	
3.2. Вибір обладнання та/або програмного забезпечення для реалізації дизайн-проєкту.	
3.3. Розробка і виготовлення в матеріалі ілюстрованої книги «Пеппi Довгапанчоха»	
Висновки до розділу 3	
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми полягає у тому, що дитяча література потребує ілюстративного оформлення, яке допомагає читачеві взаємодіяти з текстом, полегшує його сприйняття, аналіз та запам'ятовування, а також позитивно впливає на формування естетичного відчуття дитини.

В епоху домінування інформаційних технологій людині щодня доводиться сприймати велику кількість різноманітної інформації. Кожен користувач Інтернет має необмежений доступ до постійно зростаючих масивів даних, що оновлюються у реальному часі. Для того, щоб уміти серед них орієнтуватися, ефективно аналізувати, сортувати та використовувати інформаційні ресурси, людина повинна володіти навичками грамотної роботи з текстом, які напрацьовуються у ранньому віці. Так як знайомство дитини з інформаційним світом часто починається з дитячої літератури, важливою є правильна подача тексту та супровідних зображень, яка може стимулювати розумовий розвиток, прививати інтерес до якісної літератури, а також позитивно впливати на психологічний стан дитини. Ілюстрація історично є невід'ємною частиною дитячої книги, що сприяє не тільки розумовому, але й емоційному сприйняттю тексту, доповнюючи цілісний образ книги.

Слід зазначити, що ілюстрація, як і інші форми мистецтва, має власний динамічний розвиток тенденцій, що відкриває для художників можливість переосмислювати художній образ нових та давно існуючих текстів. Виконуючи ілюстрації для відомих класичних творів дитячої літератури, як «Пеппі Довгапанчоха» на сучасний лад, художник сприяє підтриманню актуальності твору в інформаційному середовищі.

Метою дослідження є розробка ілюстрацій до книги Астрід Ліндгрєн «Пеппі Довгапанчоха» з урахуванням принципів правильного оформлення дитячої літератури, які будуть сприяти емоційному залученню до історії та відповідати сучасним естетичним смакам читацької аудиторії.

Завдання:

- дослідження історії появи і розвитку ілюстрації, призначення та сфер її застосування;
- визначення ролі ілюстрації у графічному дизайні,
- аналізу художніх характеристик різних стилів ілюстрації та чим вони зумовлені;
- виявлення впливу інформаційної ери на розвиток ілюстрації;
- означення характерних особливостей дитячої ілюстрації, структурного аналізу робіт найвідоміших дитячих ілюстраторів та існуючих варіантів ілюстрування обраної книги;
- дослідження матеріалів, конструктивних та композиційних рішень у створенні дитячої ілюстрованої книги;
- формування варіантів власного композиційного рішення для книги, відповідно сучасним тенденціям дизайну;
- розробки ескізного ряду ілюстрацій книги;
- вибору матеріалів та технологій для друку книги, виготовлення готового проекту у матеріалі;
- обґрунтування обраних матеріалів та технологій друку.

Отримані результати та їх елементи наукової новизни полягають в систематизації теоретичної бази та досліджень про сферу ілюстрування дитячої літератури, виявлення тенденцій розвитку даної галузі та причин, що їх спричиняють.

Практичне значення одержаних результатів роботи полягає у створенні авторської серії ілюстрацій до книги «Пеппі Довгапанчоха» у відповідності з вимогами безпечності для дитячої читацької аудиторії у власному художньому стилі, зважаючи на сучасні тенденції розвитку ілюстрації.

Рекомендації щодо використання одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані студентами художніх освітніх закладів, художниками-ілюстраторами, графічними дизайнерами під

час створення власних проєктів чи замовлень, а також видавництвами при виборі оформлення книг.

Обсяг і структура дипломної роботи. Дипломний бакалаврський проєкт складається зі вступу, 3 розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Апробація результатів дослідження. Творчу роботу представлено на міжнародному багатожанровому мистецькому конкурсі «Скадовськ збирає друзів» (м. Скадовськ, 2021 р.).

Публікації. Основні результати дипломної бакалаврської роботи опубліковано у тезах I міжнародної науково-практичної конференції «Problemas y perspectivas de la aplicaciyn de la investigaciyn cientnfica innovadora»: Tetiana Tyshchenko, Kalina Pashkevich, Anastasiia Tereshchenko, Alina Verzhukivska. Children`s book illustration and interactive technology. Збірник наукових праць «ΛΟΓΟΣ», матеріали I міжнародної науково-практичної конференції «Problemas y perspectivas de la aplicaciyn de la investigaciyn cientnfica innovadora» (11 червня 2021 р., м. Панама, Республіка Панама).

РОЗДІЛ 1

АНАЛІТИЧНИЙ

1.1. Історія появи і розвитку ілюстрації

Ілюстрація – це галузь візуального мистецтва та графічного дизайну, що складається з великої кількості різновидів та форм. Базове означення терміну ілюстрація – це 1. зображення, що доповнює книгу, газету тощо; 2. Приклад, що слугує для пояснення чи доведення чогось [1]. Слово ілюстрація походить від латинського слова «illustratio» і перекладається як живий опис, наочне зображення, прояснення, освітлення від «lustrare» - висвітлювати, роз'яснювати, розглядати. [2] Існує декілька версій щодо відправної точки, з якої починається відлік історії ілюстрації, від часів зародження мистецтва печерних людей, до появи книгодрукування і початку масового відтворення книжкових ілюстрацій.

Найдавніші візуальні прояви творчості, що збереглися до сучасності – це артефакти палеоліту (приблизно 40 000 р. до н. е.), розкопані на місцях кочових мисливських поселень, а також настінні малюнки у печерах (рис. 1.1). Вирізані з кісток оленів та мамонтів фігурки тварин і людей було знайдено на території сучасної Росії, Середньої Азії та Центральної Європи. Вважається, що вони мали шаманські чи магичні цілі в рамках ритуалів для вдалого полювання: наприклад, тварину зображували пораненою, щоб вона стала вразливішою у реальному житті. У всьому світі - від Північної та Південної Америки до Європи, Монголії, Індонезії та Австралії - аборигенні народи, з віком культур 10 000 і більше років, практикують ілюстративне мистецтво.

В епоху ранніх цивілізацій виготовленням зображень та письмом займалися ремісники та книжники. Ілюстрації зазвичай супроводжували літературу, а також зустрічалися в монументальній архітектурі. Тематика була досить широкою: вшанування воєнних подвигів, ділова документація,

релігійні та поховальні ритуали, життя королівських осіб, питання моралі, магичні практики, закон, наука та вірування про вищі сили. Важливим елементом тогочасної культури були Книги мертвих – збірки релігійних текстів із зображеннями, що вважалися своєрідними «інструкціями», необхідними для переходу певної душі у потойбічне життя [3]. Художні мініатюри у єгипетських Книгах мертвих вважаються найдавнішими прикладами книжкової ілюстрації [2]. Символізм, масштаби та композиція давнього мистецтва створюють основу для розуміння культур минулого [3].

В епоху Античності, розвиток торгівлі та формування міст сприяли популяризації мистецтва. Його присвячували міфологічним персонажам, правлячим родам, військовим і політичним керівникам та народним героям. Часто зображувалися визначні події та свята, уривки з літератури і релігійних текстів на церемоніальних посудинах. Основними видами мистецтва епохи вважалися настінний та панельний живопис, настінні картини, мозаїки. Ілюстрації збереглися також і в римській архітектурі у вигляді різьби по каменю, важливої особливості архітектурного стилю (рис. 1.2). Також зустрічаються римські пергаментні книги, ілюстровані за допомогою повноцінних пігментів. (рис. 1.3). [4]

За часів Середньовіччя західні культура та мистецтво продовжували існувати майже винятково в рамках християнської традиції. Центрами культурного та інтелектуального життя стали монастирі. Історики мають змогу оцінити середньовічну християнську культуру Ірландії по нечисленним, проте яскравим прикладам книг, що залишилися: "Книга з Дарроу", "Євангелія від Ліндесфарна" та "Келлська книга" і т.д. У 800 р. н. е. за сприянням Карла Великого утворюється нова течія мистецтва - "каролінгське" мистецтво, яскравим прикладом якого є Євангеліє Годескалька (рис.1.3).

Після 1200-х років твори мистецтва (ілюстровані молитовники, панно, фрески) замовляла вже не лише Церква, а й уряд, купецький клас, знать. Один із перших прикладів нової культурної хвилі - ілюмінована "Біблія

"Хрестоносців" (Біблія Моргана) (рис. 1.4) 1240 року, створена в Північній Франції. У ній представлені сцени бойових дій, зображені рани, у деталях проявлено реалізм (показано конкретні типи зброї, шпори, обладунки та інше).

Епідемія Чорної чуми 1348-1350 рр. поставила культурну спадщину під загрозу зникнення, однак попит на твори мистецтва знову зріс після відновлення від хвороби. Ілюстровані книги стали модним предметом розкоші заможних меценатів через високу цінність матеріалів та майстерність творця. Таким чином, кінець 1300-х - початок 1400-х років був періодом процвітання ілюмінованої (ілюстрованої) книги. Характерними для того часу є роботи-мініатюри Жана Пуселя, Жана Фуке та братів Лімбургів. Зокрема Лімбурги демонструють прийоми реалізму: зображення тіней, диму від лісової пожежі, пару від дихання у холодний день (рис. 1.6) [5].

Рис. 1.1. Бізон у печері Ласко, Франція

Рис. 1.2. Колона Траяна

Рис. 1.3. Ватиканський Вергілій, ілюстрація

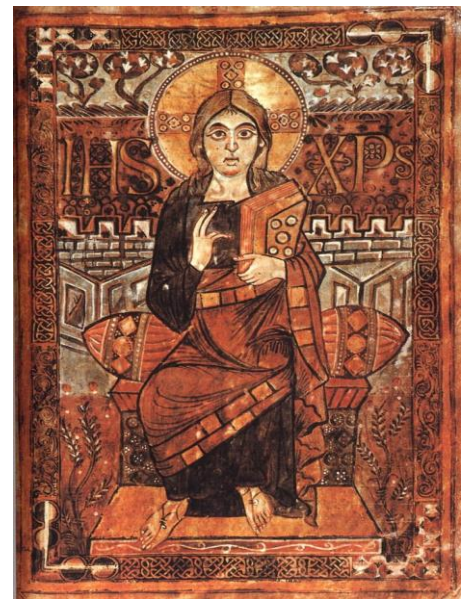

Рис. 1.4. Євангеліє Годескалька ілюстрація

Рис. 1.5. Біблія хрестоносців,

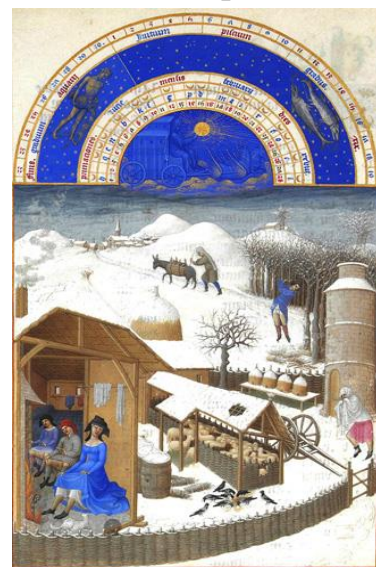

Рис. 1.6. Ілюстрація братів Лімбург

Настання епохи Відродження та поширення ідеології гуманізму у Західній Європі відобразилося у новій музиці, літературі, художньому мистецтві. Завдяки покращенню механічного процесу друку Йоганнесом Гутенбергом у 1452 році стало можливим розповсюджувати книги у великих кількостях [5]. Друковані книги замість ілюстрацій від руки прикрашалися гравюрами на дереві. Поліграфічні нововведення стрімко розповсюдилися Німеччиною до решти Європи, а потім і світу. [6]

На початку XVIII століття мистецтво та література стали орієнтуватися на зображення соціальних питань; передовий автор у цьому напрямі - англійський друкар та живописець Вільям Гогарт. Завдяки його творчості сатиричний малюнок та карикатура стали окремими жанрами ілюстрації. Його серії робіт «Кар'єра блудниці» та «Кар'єра марнотрата» - з лаконічними підписами та викладом сюжету через послідовні картинки - можна вважати початком сучасного графічного роману (рис. 1.7). Дитяча ілюстрація в Англії розвивається з елементарних гравюр по дереву в буклетах оповідань та байок до повноцінних ілюстрацій у книзі *A Pretty Little Pocket-book* Джона Ньюбері 1744 року (рис.1.8). Ця книга відрізнялася від популярної дешевої літератури кращою якістю і була добре сприйнята читачами, тому згодом було створено *Little Goody Two-Shoes* та інші подібні ілюстровані видання.

В Німеччині на той час були розповсюдженими стилі бароко та рококо, тому книжкова ілюстрація значно відрізнялася від англійської: це були гравюри на сталі чи міді зі складною композицією, деталізованими елементами архітектури, одягу у поєднанні з фантастичними пейзажами. [7] Французька книжкова ілюстрація XVIII століття також знаходилася під впливом стилю рококо, а також такого виду мистецтва, як театр, тому вона відрізняється підкресленою експресією та патетикою. Інша характерна риса - демонстративна інтимність, наявність великої кількості алегорій та символів. [8] В середині 1700-х років вдосконалюються технології друку та зростає попит на книги, журнали й газети, а також ілюстрації до них. Титульні

сторінки періодичних видань часто декорувалися гравюрою на дереві. Європейська гравюра, наприклад, роботи таких майстрів як Шарль-Ніколас Кочін (Париж), вирізнялася серед інших високою якістю і майстерністю завдяки класичній підготовці митців [9].

В Британії успішними ілюстраторами сатиричної графіки та книг були такі творці, як Джордж Круікшанк, Джон Гарріс, Сара Кетрін Мартін, Джеймс Гілрей і Томас Роуландсон, а також відомий ілюстратор «Аліси в країні чудес» Льюїса Керролла - Джон Тенніель [10] (рис. 1.9). Франція також мала свої карикатурні журнали, наприклад "Le Charivari" та "La Caricature", що були започатковані гравером Шарлем Філіпоном. Ілюстраторами для них виступали Жан-Ігнас Жерар та Оноре Дом'є. Густав Доре прославився як талановитий ілюстратор-карикатурист та книжковий ілюстратор, створюючи колоритних персонажів та жваві, емоційні композиції. Ілюстрації до книги «Дон Кіхот» є яскравим прикладом високого рівня розвитку Доре (рис. 1.10) [11].

В другій половині XIX століття з'являється хромолітографія - техніка кольорового друку за допомогою дерев'яних блоків. Повнокольоровий ефект друкованих ілюстрацій досягався завдяки тому, що для кожного кольору виготовлялася окрема кам'яна літографічна плита. Згодом, фотогравірування допомогло пришвидшити процес гравіювання ілюстрацій, адже завдяки ньому не потрібно було переносити оригінальне зображення на іншу поверхню і початкові лінії ілюстрації зберігалися у первісному вигляді. Видатним творцем цього періоду є чеський художник Альфонс Муха, що працював у Франції та спеціалізувався на рекламних плакатах, втілюючи у своїх роботах напрям модерн [11].

Прогрес технологій та краще розповсюдження друкованої продукції в XX столітті допомогли закріпити на ринку журнали, а з ними й гравюри на дереві. «Leslie's Weekly», McClure's та The Century користувалися значним попитом, так само й політично-сатиричні «Puck» та «Judge». The Saturday Evening Post започаткував друкування окремого жіночого журналу "Ladies

Home Journal", згодом з'явилися інші: Vogue, Cosmopolitan, Good Housekeeping тощо. Цінність ілюстрації як запоруки успіху для друкованого видання призвела до конкуренції між видавцями за послуги професійних ілюстраторів. Зростали гонорари художників та їх слава - тепер найкращі ілюстратори ставали публічними персонами, на кшталт сьгоднішніх акторів та відомих співаків. Наявність ілюстрацій відомих художників у друкованих виданнях збільшувала дохід від реклами, підтримувала продажі видань та підписки на журнали. Тим часом, ринок дитячої літератури Англії продовжує розвиватися, і після 1900 р. заохочує виробництво книг з повнокольоровими есклібрисами. Це час, коли з'являються видання таких класиків англійської дитячої ілюстрації, як Беатрікс Поттер та Артур Рекхем (рис.1.11). Останній здобув визнання у сфері ілюстрування фантастики та казок. Одна з найвідоміших робіт Артура Рекхема - ілюстрації до книги «Пітер Пен в Кенсінгтонських садах» (1907 р.) (рис. 1.12).

Рис. 1.7. Вільям Гогарт,
«Кар'єра блудниці»

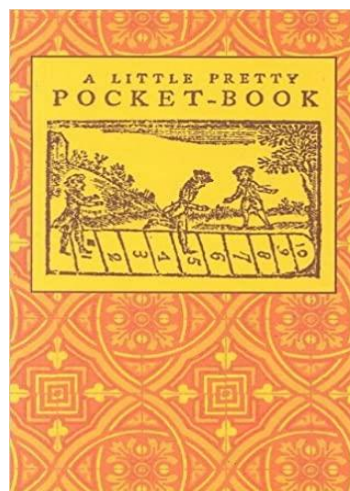

Рис. 1.8. «Pretty Little Pocket Book»
Джон Ньюбері, 1744 р.

Рис. 1.9. «Аліса у країні чудес», ілюстрація Джона Тінніела

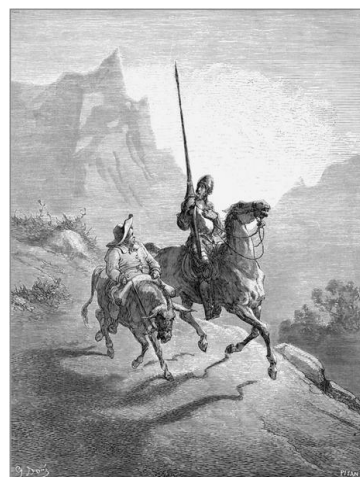

Рис. 1.10. «Дон Кіхот», ілюстрація Густава Доре

Рис. 1.11. «Кролик Пітер», ілюстрація Беатрікс Поттер

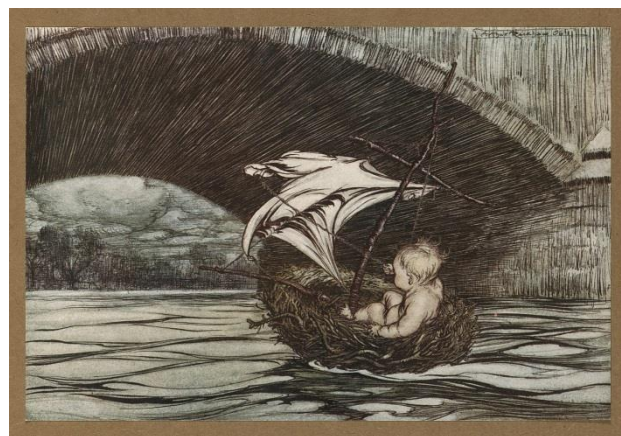

Рис. 1.12. «Пітер Пен в Кенсінгтонських садах», Артур Рекхем

Особливим інтересом громадськості користувалася гумористична ілюстрація, в США на цю тему існувало три журнали: *Life*, *Judge* та *Puck*. У кожному з них, а також у газетах, працював художник Т.С. Саллівант, створюючи стилізовані зображення антропоморфних тварин (рис. 1.13). Незвичайні персонажі-звірі Салліванта послужили натхненням для майбутніх анімаційних фільмів Уолта Діснея та інших мультиплікаторів [12]. Протягом 1910-1920 рр. галузь ілюстрації продовжувала зростати. У 1910-х роках журнали перейшли на повнокольорові обкладинки; в Британії та США в

продажу з'явилися спеціальні подарункові книги, що мали позолочені назви на обкладинках та вставні сторінки зі щільного паперу з повнокольоровими ілюстраціями всередині. Цю нішу зайняли визнані ілюстратори у дитячій та класичній літературі: Елізабет Шиппен Грін, Максфілд Періш, Едмунд Далак, Джессі Вілкокс Сміт, Артур Рекхем, Кей Нільсен, Н.К. Вайет, Френк Шоновер та інші. Застосування ілюстрації поширювалося на різні сфери життя окрім видавничої справи, зокрема це допомогло у розвитку рекламного бізнесу. У той же час ілюстрація збагачувалася різними стилями і підходами. Наприклад, Жорж Лепапє, Шарль Мартін та Пол Ірібе відрізнялися від інших ілюстраторів того часу декоративністю та явною стилізацією своїх робіт, у той час як найпоширенішими стилями були реалізм школи Брендівайн (Говард Пайл) та карикатура. Їх роботи, що з'являлися у французькій періодиці та модних журналах, мали світове значення для історії ілюстрації.

Коли настала Перша світова війна, ілюстраторам, як і решті громадян, довелося тим чи іншим чином слугувати її потребам. Зокрема це включало створення агітаційних плакатів, чим прославився Джеймс Монтгомері Флагг. Його знаменитий плакат з персонажем Дядьком Семом, що показує пальцем на глядача, досі часто відтворюється та використовується в тій чи іншій формі (рис. 1.14). Він став натхненням для багатьох послідувачих вербувальних плакатів, деякі з яких використовувалися в рамках рекламних кампаній. Серед інших відомих художників воєнного часу - Харві Данн та Уоллес Морган, що були у Американських експедиційних військах у Франції військовими художниками [13]. По завершенню Першої світової війни настав період економічного піднесення та важливих нововведень у американському суспільстві. Тенденції американської ілюстрації також почали змінюватися з реалізму в сторону більш явної стилізації, як приклад - роботи Рассела Паттерсона (рис.1.15). Генрі Патрік Релі переважно зображав романтичні сюжети, його витончені та елегантні фігури людей вплинули на формування класичної

модної ілюстрації. У той же час, деякі ілюстратори продовжували працювати у сюжетному реалізмі (школа Брендівайн), одним з яких був Дін Корнуелл. 1920-ті роки були періодом тісної співпраці рекламного бізнесу та ілюстраторів. Важливою умовою було те, що на той час художники мали більше креативної свободи, працюючи у рекламному бізнесі. Загалом, ілюстратори досягали одного рівня слави та достатку разом із зірками літературної та розважальної індустрії. Проте, у 1929 році видавничого бізнесу Сполучених Штатів понесли серйозні втрати через крах фондового ринку. Виробництво книг значно скоротилося, знизилася заробітні плати художників, було обмежене використання кольорових ілюстрацій задля економії витрат на друк. Замість них використовувалися чорно-білі штрихові роботи авторів на кшталт Роквелла Кента та Роберта Лоусона. Щодо творчих тенденцій, продовжувало розвиватися три основних напрями: сюжетний реалізм (Пруетт Картер), акварельна стилізація нової хвилі (Маріо Купер, Флойд Девіс, Гаррі Бекхофф) та карикатура (Уоллес Морган). Також на хвилі популярності кіноіндустрії формувалися нові піджанри ілюстрації, як "пін-ап", в якому провідним автором став Рольф Армстронг. Анімація також розвивалася і здобувала нові форми. Студія Уолта Діснея змінила напрямок зі створення короткометражних мультфільмів на повнометражні анімаційні фільми, починаючи з виробництва Білосніжки в 1934 році та «Піноккіо» у 1936 році. Вцілому, десятиліття 1930-1940 рр. було періодом, багатим на нові твори для дітей у різних сферах мистецтва. Був створений ряд книжок-картинок для дітей, що пізніше стали класикою свого жанру. Це твори Доктора С'юза («Хортон висиджує яйце»), Вірджинії Лі Бертон (Майк Малліган та його парова лопата), Ганса Августо Рей («Допитливий Джордж»), Людвіга Бемельмана («Медлен») та Жана де Брунгоффа («Слоник Бабар») (рис. 1.16) [14].

За часів Другої світової війни ілюстратори працювали у журналах новин чи військових виданнях, замальовуючи сцени з фронту та цивільного життя, чи створюючи пропагандистські плакати. Працюючи на компанії,

художники створювали рекламу, де змальовували їх у патріотичному та позитивному образі. Частина художників, включаючи такого відомого автора як Саул Теппер, ілюстрували журнальну фантастику драматичними бойовими сценами. Інші автори, як Говард Броді, створювали ескізи реальних подій з поля бою. Іншою важливою подією воєнного мистецтва було створення Норманом Роквеллом серії "Чотири свободи", натхненної промовою президента Рузвельта (рис. 1.17). Ці картини стали дуже впізнаваними, вони зустрічалися в багатьох громадських місцях, для них було проведено спеціальну рухому виставку. Відображаючи роль жінок у ході війни, був створений відомий образ "Клепальниці Розі" (рис.1.18). Автор Норман Роквелл як прообраз використав реальну людину, що працювала на суднобудівному заводі. Пізніше персонаж почав використовуватися для багатьох інших цілей, у тому числі у феміністичному русі.

На початку 1950-х років антикомуністична пропаганда домінувала в американській культурі, широко використовуючи мистецтво та засоби масової інформації (рис.1.19). Ілюстрації найбільше використовувалися у розважальних журналах (наприклад, "Saturday Evening Post", "Look", "Cosmopolitan"), де провідними ілюстраторами були: Аль Паркер, Джон Уйткомб, Остін Бріггс, Бернард Д'Андреа, Лотарингія Фокс. Знаменитими ілюстраторами художньої літератури 1940–1950-х років були Норман Сондерс та Вірджил Фінлі. Конкуренція у виробництві в умовах посилення економіки 1950-х рр. спричинила сплеск популярності реклами. Це призвело до застосування лише найбільш комерційно успішних формул в ілюстраціях. Художники отримували все більш специфічні, однотипні завдання. Очікувано, арт-директори почали втомлюватися від формульного стилізованого реалізму, який домінував у журнальній ілюстрації. Деякі стали звертатися до інших сфер, наприклад, модної ілюстрації, плакатного мистецтва, образотворчого мистецтва та графіки (Леонард Баскін та Бен Шон). Наприкінці 1950-х фотографія почала замінювати звичну реалістичну ілюстрацію в рекламі. Тому арт-директори і митці змінили фокус в

ілюстрації з реалізму на більш абстрактні стилізації і незвичні підходи [15]. У 1960-1970-х нова мода в одязі, нові кольорові палітри та підхід до мистецтва та дизайну змінили культуру, впливаючи на оформлення журналів, графіку, плакати, рекламу та ілюстрації. Віктор Москозо, Уес Вілсон та інші використовували стилі модерн та сецесіон в поєднанні з графікою, фотографією та ручним письмом, щоб створити інтенсивне візуальне враження від плакатів (рис.1.20). У цей час у Сан-Франциско також з'явився андеграундний "комікс"; малюнки Роберта Крамба розглядалися як самовираження тогочасної молоді. Все більше зростала тенденція індивідуалізму в ілюстрації, кожен художник пранув розвинути своєрідний стиль, який відрізняв би його від усіх інших. Стилізації варіювалися від реалізму (Сенді Коссін) до абстракції (Саул Штейнберг). Графічний дизайн відокремився в самостійну дисципліну, яка використовувала типографіку, фотографію та ілюстрацію новими, креативними способами завдяки впливу європейських модерністів післявоєнного часу. Ці взаємопов'язані галузі були представлені в журналах *Graphis*, *Communication Arts*, *Art Direction* та *Print*, де демонструвалися найкращі роботи в кожній області [16].

У другій половині ХХ століття вплив всіх засобів масової інформації зростав у геометричній прогресії. Видання книги «Хоббіт і володар пернів» Толкіна в середині 50-х років активізувало нову хвилю популярності фентезі, а згодом і фентезі-ілюстрації. У 1972 році вийшов фільм "Зоряні війни", що об'єднав наукову фантастику та фентезі, новітні способи зйомки, аніматронні фігури та ефектні пригодницькі сюжетні лінії. Такі картини потребують участі команд ілюстраторів, що візуалізують героїв та декорації у ескізах. Ця галузь поступово розрослася і стала сьогоденним "концептуальним мистецтвом" (рис. 1.22). З появою персональних комп'ютерів з'явився цілий ряд нових форм дозвілля, що потребували ілюстрації, наприклад, комп'ютерні ігри чи фільми з застосуванням комп'ютерних ефектів [17]. В 1970-х росла індустрія звукозапису, тож ілюстрація з'являлася також на обкладинках альбомів, у музичних журналах, тощо. "Нью-Йорк Таймс"

вперше вивела ілюстрацію на свої редакційні сторінки: це була концептуальна ілюстрація, що зображала ідеї та думки статей. Використовуючи метафору, натяки та символіку, ці роботи спонукали читачів глибше замислитися над політичними та соціальними проблемами [18].

1980-ті були роками нових творчих пошуків для ілюстрації. Художники "неоекспресіонізму" (Маршалл Арісман і Гері Пантер) повністю змінювали журнальне мистецтво своїми подряпаними лініями, бризками чорнила, нерівними формами (рис. 1.23). "Нова ілюстрація" показала вплив панк-рок субкультури через соціальні та культурні коментарі. Гері Пантер та інші художники коміксів піднялися з андеграунду в царину масових видань, оскільки комікси відтепер залучали ширшу аудиторію. Стало можливим видавати для широкої публіки складні ілюстровані психологічні історії, на кшталт «Темний рицар повертається» Френка Міллера, які пізніше утворили жанр "графічний роман". Символічний та сюрреалістичний стиль ілюстрації набув популярності у 1980-х та 1990-х зокрема у бізнесі. Його представляли такі визнані художники, як Марк Інгліш, Фред Отнес, Берні Фукс і Роберт Хайндель. Ілюстрація дитячої книги продовжувала розширювати спектр стилів та змісту у 1980-х. Тріна Шарт Хайман, Ненсі Буркгольм Еккерт, Кріс ван Ольсбург, Баррі Мозер, Аліса і Мартін Провенсен, Сьюзен Джефферс, Мерсер Майер і Томмі де Паола були серед найбільш успішних дитячих ілюстраторів (рис. 1.24) [19]. 90-ті роки охопили як старі, так і нові способи створення ілюстрацій. Техніка олійного та акрилового живопису, акварелі, гуаші, пастелі, а також техніки ручки та чорнила все ще були основними підходами, що використовувалися більшістю ілюстраторів, але було багато художників, що прагнули творити новими, цифровими інструментами. Комп'ютерні технології змусили кожного графічного дизайнера швидко навчатися виконувати свою роботу в цифровій формі. Поступово збільшувався попит на цифрові ілюстрації, що спричинило популярність «стокових» зображень, адже це дозволяло економити час на створенні

оригінальних робіт. Ненсі Шталь, Дейв МакКін, Ерік Дін'єр були одними з перших, хто почав активно використовувати нові технології у творчості (рис. 1.25). На початку 1990-х індустрія ілюстрації піддалася значним змінам, спричиненим введенням у бізнес персональних комп'ютерів, а згодом мережі Інтернет. З усталеними майстрами традиційного підходу почали конкурувати фрілансери-самоучки, що знали на нових технологіях. Художники створювали особисті веб-сторінки, що демонстрували їх портфоліо в електронному вигляді, почали продавати мистецтво та репродукції в Інтернеті. Представники та фондові агенства також перейшли на веб-сайти, як зручний та швидкий спосіб ведення бізнесу. На рубежі нового століття були внесені культурні, творчі та ділові корективи, в результаті чого цифрові технології та Інтернет стали невід'ємною частиною роботи ілюстратора. [20].

У 2000-х роках швидко зростає інтерес до цифрової анімації, яка стає важливим сегментом кіноіндустрії. Ігрова індустрія також розвивалася технологічно, відеоігри почали отримувати кіно-адаптації; разом з ними з'явилися адаптації коміксів. Розробка анімаційного фільму потребує використання ілюстрації, щоб візуалізувати не лише героїв, а й локації, послідовність подій та рухів камери (розкадрування). (рис.1.26) [21].

У другому десятилітті XXI століття мистецтво ілюстрації охоплює весь свій прогрес. Ілюстратори все ще можуть використовувати ті самі різновиди кольорових мінеральних пігментів, що використовувались дві тисячі років тому, але зараз їх роботи можна показувати на кишенькових пристроях, друкувати на паперових сторінках або демонструвати на електронних рекламних щитах. Сфера ілюстрації стала настільки розгалуженою, що вже немає встановлених зразків для формування кар'єри та отримання доходу. Однак, не зважаючи на всі зміни, мета ілюстрації залишилася незмінною: створити візуальне враження, яке передає значення і почуття, що неможливо описати словами.

1.2. Призначення та сфери застосування ілюстрації

Дизайнер і професор Лоренс Зиген у книзі «Що таке ілюстрація» зазначає, що за своїми функціональними властивостями ілюстрація займає проміжне місце між графічним дизайном та художнім мистецтвом. Сьогодні більшість ілюстрацій створюються для задоволення потреб клієнта чи компанії. В таких умовах завдання ілюстрації – це перш за все слугувати замовнику, а вже потім – самовираження автора. З моменту появи перших примітивних малюнків доісторичних людей і до сьогодні основною метою ілюстрації залишається комунікація. Проте, на сучасному етапі розвитку ілюстрація отримала більш комплексний набір завдань. Вона намагається поєднати особисте самовираження та певний образ для передачі складних ідей. Робота ілюстратора полягає у тому, щоб спілкуватися з клієнтом, інформувати, переконувати, навчати, розважати його, і в той же час досягти цього з ясністю, баченням, креативним стилем [23].

Традиційно, ілюстрація завжди була пов'язана з книгодрукуванням. БСЕ надає три ключові значення терміну «ілюстрація» : перше - пояснення за допомогою наглядних прикладів; друге - зображення, що супроводжує та доповнює текст; третє - область мистецтва, пов'язана з тлумаченням літературних та наукових творів через зображення.

Ілюстрації задають ритм читання: прискорюють його, створюючи відчуття динаміки сюжету, чи навпаки, сповільнюють, затримуючи на собі увагу читача. Таким чином, ілюстрації формують образ книги. Ілюстрація візуалізує образи та значення і декорує видання, вона є елементом дизайну книги. Педагоги вважають ілюстрацію невід'ємною частину світу книги і предметного середовища дитини. Найчастіше саме книжкові ілюстрації формують естетичні почуття і уявлення дитини. З одного боку, діти сприймають інформаційну сторону ілюстрації - знайомляться з навколишнім світом, дізнаються і запам'ятовують назви, а з іншого - знайомляться з виразними засобами - тоном, кольором, співвідношеннями об'ємів,

характером ліній, ритмом, композицією і т.д. Таким чином, ілюстрація призначена для підвищення якості сприйняття тексту в процесі читання. Вона відіграє сполучну роль між духовною і матеріальною культурою, перетворюючи видання в об'єкт декоративно-прикладного мистецтва [2].

Сьогодні ілюстрацію можна зустріти на будь-якому товарі не залежно від призначення – від упаковок будівельних матеріалів до одягу. За умови перенасичення ринку товарами саме ілюстрація часто стає причиною того, що споживач зверне увагу на певний бренд серед усіх інших і придбає його. Так створюється постійна конкуренція між дизайнерами-ілюстраторами, коли кожен бренд намагається створити індивідуальний дизайн, щоб виділитися і залишитися у пам'яті покупця. Таким чином, декоративна функція ілюстрації безпосередньо впливає на ринок різноманітних товарів. Ілюстрація в рекламі виконує наступні функції: демонстраційну (предмет реклами, користувачів, різні деталі, пов'язані з предметом або користувачем); організуючу (забезпечує гармонійну композицію реклами, розставляє акценти, пов'язує частини текстової інформації); пояснювальну (інтерпретує складну інформацію за допомогою графіків, діаграм, таблиць); декоративну [23]. В цифрову епоху ілюстрації роблять веб-сайти та мобільні додатки зручнішими для користувачів (як приклад - смайлики). Ілюстрація, особливо коли вона виглядає так, ніби намальована від руки, додає відчуття емоційного зв'язку користувача з розробником, створюючи враження особистої турботи. Особливо такий дизайн стає актуальним у цифрових додатках, веб-сайтах, тощо.

Сфера ілюстрації формує світ, в якому ми живемо. Будучи швидким і ефективним способом комунікації, вона надає людям можливість розповсюджувати свої думки, вести діалог з суспільством. Тому люди з активною соціальною позицією часто використовують зображення для розповсюдження свого бачення, наприклад, через плакати для протестів. (рис.1.27) [24].

1.3. Стилi в iлюстрацiї

За довгу iсторiю свого розвитку iлюстрацiя пристосовувалася до рiзноманiтних потреб, тому iснує велика кiлькiсть стилiв, кожен з яких використовується в залежностi вiд цiлей та змiсту книги, рекламного плаката тощо. Перш за все, стилi в iлюстрацiї можна умовно подiлити за ступенем подiбностi до реальних предметiв: реалiстичнi та стилiзованi. Чiткий подiл за цiєю ознакою провести неможливо, адже для цього потрiбно було б порiвняти всi iснуючi стилi мiж собою, тому подiл досить вiдносний. До найбільш популярних стилiв iлюстрацiї належать:

1. Реалiзм – стиль, що має на метi точне вiдображення персонажiв, перспективи, свiтла i тiней, т.д.. Створюючи реалiстичну iлюстрацiю, митець прагне досягти найбільш подiбного вiдображення предметiв реального свiту.
2. Образотворче iлюстрацiя в першу чергу створюється для самовираження автора, часто не несе комерцiйної чи практичної користi. Цей стиль зосереджується на особистому творчому баченнi митця, тому вiн може вiдходити вiд традицiйних понять краси i естетики, надаючи художнику повну творчу свободу для вираження своїх iдей чи емоцiй [22].
3. Акварельна iлюстрацiя створює ефекти рiзних текстур i вiдтiнкiв кольорiв, а також iлюзiю вiдстанi, перспективи шляхом нанесення напiвпрозорих шарiв фарби, розведеної водою. Найчастiше, стиль акварельної iлюстрацiї обирають задля досягнення легкого, повітряного вiдчуття вiд малюнка [25].
4. Лiнiйний малюнок - це, як правило, чорно-бiле зображення, в якому основою є суцiльна чи переривчаста лiнiя. Фон чи зафарбованi частини можуть бути присутнi, але не обов'язково. Лiнiйний малюнок використовують як самостiйно, так i в поєднаннi з iншими кольоровими зображеннями.

5. Концепт-арт. Концепт-художники створюють оригінальних персонажів для реклами, відеоігор та фільмів, а також моделюють локації, зброю, костюми та інші предмети вигаданих світів. Концепт-художники створюють попередні ескізи, ілюстрації, графічний дизайн та маркетингові матеріали.
6. Фентезі-арт близький до концепт-арту, в основному використовується в книгах однойменного жанру, тематичних іграх та кіно. Мистецтво фентезі – це зображення богів, драконів, ельфів та інших міфологічних чи вигаданих автором істот, предметів, локацій [22].
7. Стил ь коміксів відрізняється складними композиціями, динамічністю та гіперболізацією частин тіла персонажів, адже він зосереджується на передачі руху через статичне зображення. Персонажі та фони зазвичай показані у найменших деталях, кольорові палітри яскраві, передають настрої сцени. Комікс складається з окремих сцен (панелей), що послідовно показують певну подію. Діалог зазвичай міститься в спеціальних білих колах навколо персонажів (англ. speech bubbles). Мистецтво коміксу досягло великої популярності, тому його часто використовують у рекламі [22].
8. Аніме (скорочення від англ. animation) - це стиль, що походить від японської анімації. Від американського чи європейського мультфільму відрізняється специфікою зображення обличчя і волосся персонажів, а також пропорцій тіла. Характерна ознака аніме-персонажів, це збільшені пропорції голови та очей. Очі та волосся персонажів можуть мати різноманітні форми й кольори для того, щоб показати характер та індивідуальність. Аніме-персонажі нерідко використовуються у графічному дизайні, оформленні кафе, магазинів, у дизайні одягу тощо [22].
9. Стил ь мультфільму має сотні різновидів, від спрощених до простих фігур та ліній, до дуже детальних і складних. Найчастіше персонажі у цьому стилі мають нереалістичні пропорції тіла та рухи. Традиційно

прийнято вважати, що стиль мультфільму розрахований на дитячу аудиторію, але він поширюється у всі сфери образотворчого мистецтва і дизайну, від маскотів кафе до пакування для авто-товарів [22].

10. Особливістю стилю карикатури є перебільшення одних рис зображуваної людини чи предмета та спрощення інших. Характерним є зображення голови надмірно великою, підкреслення, непропорційне збільшення деяких рис обличчя (рота, вух, носа т.д.). Карикатури можуть бути образливими або комічними, вони можуть служити політичним цілям або бути створеними виключно для розваги [22].
11. Комерційна ілюстрація використовується для реклами продуктів, послуг та ідей. Основною метою є стимулювання продажів та підвищення обізнаності серед потенційних клієнтів. Комерційне мистецтво характеризується масовістю відтворення.
12. Ілюстрація моди - це стилізоване зображення одягу та аксесуарів для комерційного використання в індустрії моди. В основному застосовується модельєрами для попереднього перегляду та візуалізації своїх ідей [22].
13. Векторна графіка - це двовимірні комп'ютерні графічні зображення, які складаються з точок та кривих, утворюючи різні форми. Спосіб створення цієї графіки дозволяє масштабувати роботу без втрати якості зображення [25].
14. Наукова ілюстрація - це художньо-наукова дисципліна, метою якої є представлення інформації для конкретної публіки. Ключові характеристики наукової ілюстрації – це чіткість, точність та об'єктивність. Це спосіб упорядкування візуальної інформації для отримання зображення, яке синтезує певну наукову інформацію, яку важко отримати іншими засобами, такими як фотографія [26].

1.4. Ілюстрація у графічному дизайні

Ілюстрація – це безперечно невід’ємна частина графічного дизайну. Як відомо, термін «графічний дизайн» був введений У. А. Двіггінсом в 1922 р, його широке поширення відбулося в 50-і роки ХХ століття. До цього часу графічні дизайнери називалися «комерційними художниками». Сфери ілюстрації та графічного дизайну знаходяться у такому тісному зв’язку, що їх часто можна переплутати, проте вони мають суттєві відмінності. Графічний дизайн - це мистецтво і професія використання візуальних композицій для передачі ідей за допомогою типографіки, зображень, кольору і форми. У той час як ілюстрація фокусується на творчій інтерпретації, графічний дизайн - це спілкування з цільовою аудиторією. Дизайнер робить зображення з метою привернути увагу до намальованого об’єкта [27]. Оскільки графічний дизайн має кінцевою метою прожод товару чи послуги, всі його елементи цьому підпорядковані, включаючи ілюстрацію [28].

Ілюстрація, що є частиною певного дизайну, та окрема творча ілюстрація, зазвичай помітно відрізняються виглядом та впливом на глядача. Загалом графічний дизайнер вибирає кожен елемент, щоб створити якомога більше спрощений дизайн [27]. Не комерційна ілюстрація не має обмежень, присутніх у графічному дизайні тому, що створюється для інших цілей. Ілюстрацію, як частину графічного дизайну, втрачає свою самостійність задля цілісності дизайну і стає одним з його інструментів. Від цілей певного дизайну залежатиме вигляд, складність ілюстрації. Тим не менш, якісно виконаний графічний дизайн також може вважатися формою мистецтва, не зважаючи на обмеження.

1.5. Вплив інформаційної ери на розвиток ілюстрації

В цифрову епоху ілюстратори повинні створювати власну нішу в цифровому просторі. Зокрема це можливо зробити через соціальні мережі, де є попит на ілюстрацію для підтримки контенту. Головна проблема сучасних ілюстраторів – це потреба їхньої роботи бути поміченою серед різноманітного і неконтрольованого потоку інформації в Інтернеті. Робота кожного художника змагається за обмежену увагу аудиторії.

Постійний розвиток та вдосконалення програмування, використання передових цифрових технологій, дозволяє ілюстраторам створювати новітні інтерактивні дизайни. Паралельно з цим відбувається еволюція традиційних технік; художники поєднують фотографії, ілюстрації та типографіку з комп'ютерною графікою, створюючи унікальні зображення.

Аудиторія починає більш безпосередньо взаємодіяти з творами мистецтва та їх авторами. Відгуки аудиторій набувають більшої ваги для ілюстраторів, адже від них залежить дохід творців у Інтернеті. Перехід до цифрових технологій - це неминучий шлях, тому розвиток навичок, які дозволяють ілюстратору бути гнучким, креативним та індивідуальним в цифрову епоху, є обов'язковим [29].

Рис. 1.22. Концепт-арт до фільму «Зоряні війни»

Рис. 1.23. М. Арісман

Рис. 1.24. Тріна Шарт Хайман,

Рис. 1.25. Н. Шталь

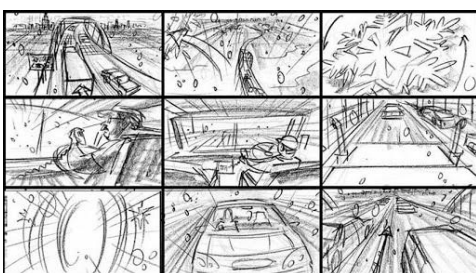

Рис. 1.26. Розкадрування

Рис. 1.27. Ілюстрації для протесту

Висновки до розділу 1

Ілюстрація – це багатогранна мистецька форма, що може застосовуватися для різноманітних цілей. Проаналізувавши історію становлення ілюстрації, можна зробити висновок, що призначення і, відповідно, вигляд, стиль ілюстрації змінювався разом з потребами суспільства. Ілюстрація відображає моральні, ціннісні поняття свого часу, моду, ставлення до людини та суспільства, а також часто стає засобом пропаганди чи реклами. Припускається, що існує ця форма комунікації від появи первісної людини, адже зображення – це один з найпростіших і найшвидших способів передачі інформації. Основними функціями ілюстрації печерних людей був обмін знаннями та релігійні практики. Згодом ілюстрація почала використовуватися як форма писемності, наприклад, у Давньому Єгипті. Теми, що найчастіше зображуються у той період:

возвеличення влади, вшанування героїчних подвигів, сцени з міфології, релігійні поняття, магичні практики. Також з'являються ілюстрації до законів, ділових документів, наукових текстів. В часи Середньовіччя європейське ілюстративне мистецтво обмежується декоруванням християнських священних текстів. Проте в епоху Відродження мистецтво змінює напрямок, підпорядковуючись ідеям гуманізму. Поворотною подією для історії ілюстрації є введення механічного процесу друку та недорогої гравюри, що дозволило масово копіювати і поширювати книги і зображення у них. В зв'язку з цим відбувається поділ художнього мистецтва на «образотворче мистецтво» (самостійні картини) та «ремесло» (ілюстрації до літератури). У XVIII столітті фокус художників-ілюстраторів зміщується на зображення соціальних питань. З'являється жанр сатиричного малюнка, карикатури, та ілюстрована література для дітей. XIX століття – це період появи ілюстрованих журналів на кшталт «Le Charivari», «La Caricature», «Illustrated Newspaper» та «Harper's Weekly», «Puck» та «Judge». Поступово ілюстрація інтегрується у рекламний бізнес і згодом стає основним джерелом його доходу. У XX столітті з розвитком технологій з'являються нові форми розваг, набирають популярності кіноіндустрія та мультиплікація, що активно використовують послуги ілюстраторів. XX століття – це також час пропагандистського мистецтва (наприклад, антикомуністична пропаганда в США та соціалістичний реалізм СРСР), а у 1960-1970 – мистецтва протесту та самовираження молодіжних субкультур. У другій половині XX століття вплив всіх засобів масової інформації зростає, збільшується попит на фантастичне мистецтво, концептуальну ілюстрацію, з'являється жанр графічного роману. Кінець XX століття – це час, коли відбувається технологічна революція – поява персонального комп'ютера, що приносить значні зміни в ілюстративне мистецтво, в результаті яких ілюстрація поділяється на цифрову (виконану у програмному забезпеченні комп'ютера), та традиційну (виконану художніми матеріалами).

За історію свого розвитку, ілюстрація пристосовувалася до різних цілей, серед них: демонстраційна, комунікативна, декоративна, спонукальна. Ілюстрація існує як самостійна художня форма, та як засіб графічного дизайну.

Сьогодні, ілюстрація набула поширення у кожному сфері життя людини. Галузь ілюстрування динамічно розвивається, активно використовується у соціальних мережах, дизайнах мобільних додатків, сайтів тощо. Інтерактивна взаємодія користувача з дизайном відкриває нові можливості для творців і нові способи застосування ілюстрації. В той же час, неконтрольований доступ до постійного потоку інформації значно обмежує здатність глядача зосередити увагу на певній конкретній ілюстрації. Тому головним завданням дизайнера-ілюстратора стає створення креативного образу, який буде відрізнятися від інших, надовго утримає увагу глядача і запам'ятується.

РОЗДІЛ 2

ПРОЄКТНИЙ

2.1 Історія дитячої ілюстрації у світі та в Україні

2.1.1. Поява дитячої книжкової ілюстрації

Не зважаючи на довгу історію та розвиток дитячої книжкової ілюстрації, вона відділилася у окрему категорію порівняно нещодавно. Вважається, що до XVII століття не існувало книг, спеціально створених для дітей. Це зумовлено тим, що сприйняття періоду дитинства у той час відрізнялося від теперішнього, і вважалося, що діти потребують лише повчальної, виховної літератури, а не розважальної [30]. Проте, у кінці XVII століття під впливом філософії Джона Локка [31], погляд на дитинство починає змінюватися, розпочинається розвиток жанру дитячої літератури. Однією з перших ілюстрованих книг для дітей є «Світ чуттєвих речей у картинках» (*Orbis sensualium pictus*) 1657- 1658 pp. [32], написаний Яном Амосом Коменським та ілюстрований гравюрами на міді. Книга розроблена як підручник, що знайомить юного читача з різними темами, використовуючи картинки, щоб полегшити засвоєння знань. Іншою важливою подією для дитячої ілюстрації є видання Джоном Ньюбері у 1765 році розважальної книги для дітей «The History of Little Goody Two-Shoes», ілюстрованої ксилографією. Цей твір згодом став класикою свого жанру, а видавця Джона Ньюбері почали називати «батьком дитячої літератури». «Little Goody Two-Shoes» була написана під впливом педагогічних ідей Джона Локка про те, що навчати юних читачів слід за допомогою того, що приносить задоволення [33].

2.1.2 Історія Української дитячої ілюстрації

В Україні першою ілюстрованою книгою для дітей вважається «Буквар» Івана Федорова 1574 року, що мав декоративні заставки у вигляді рослинних орнаментів. Через чотири роки виходить друге видання, в

ілюстрації якого додаються орнаментовані буквиці та заголовки, виконані в'яззю. 1694 року з'являється «Буквар» Каріона Істомина, ілюстрований гравюрами Леонтія Буніна. XVII століття в українській ілюстрації – це період, коли виникає зв'язок між текстом та картинкою, що визначається, як базовий етап у розвитку ілюстрації [34]. Книги цієї доби ілюструвалися рисунком та гравюрою. XVIII століття відзначилося розширенням жанрів дитячої книги – це і учбова література (граматки, букварі), морально-етичні твори, пізнавальні енциклопедії, згодом і художня література. Впливовим є видання «Читанки для малих дітей дошкільного і домашнього употреблення сочиненною» 1850 року авторства Маркіяна Шашкевича, яка стала першою художньою книгою, написаною народною українською мовою. Ця книга – важливий етап у розвитку української дитячої літератури, адже вона відкрила «новий тип як навчальної, так і пізнавальної книги і вплинула на подальше книговидання для дітей». Згодом, у 1857 виходить перший україномовний буквар - «ГраMATка» Пантелеймона Куліша [34]. В той же період з'являються перші часописи для дітей : «Домова шкілька» (1854-1856 pp.), додаток до львівського журналу «Учитель» - «Ластівка» (започатковано у 1869 році), «Детский музыкальный мирок» (1887—1888), «Дзвінок» (1890—1914 pp.).

Видання україномовної дитячої літератури набуває поширення у другій половині 1870х pp. на території Наддніпрянщини, в основному це художня і науково-популярна література [35]. На Західній Україні наприкінці XIX ст. літератури для дітей видається значно більше, зокрема навчальної; працюють, хоч і нечисленні, видавництва суто дитячої книги та періодики. Виникає необхідність вирішити питання ілюстрації: чи потрібна вона у дитячій літературі, чи не заважає юним читачам самотійно опрацьовувати інформацію, роблячи все за них? Звертаючись до досвіду європейської дитячої книги, впливові фігури того часу, зокрема письменник І.Франко, підтримують ілюстрування, однак до нього висуваються строгі вимоги: ілюстрація повинна бути правдивою, не карикатурною, такою, що пробуджує уяву і мислення читача, естетичною, підпорядкованою моральній ідеї,

інформативною. Також виникає ідея, що художник має можливість «співпрацювати з письменником», пропонувати до певної міри власне бачення. Першим художником, що ілюстрував твори І. Франка, став Теофіл Копистинський, що створив малюнки до казки «Лис Микита», виданої у журналі «Дзвінок» 1890 року [36]. В ілюстраціях художник зосередився на зображення ключових моментів твору та образах основних персонажів, наділив образ Лиса індивідуальністю. Ілюстрації – штрихові, детальні, з потягом до реалізму. Інша відома робота художника – ілюстрації до «Пригод Дон Кіхота» у перекладі І. Франка (журнал «Дзвінок», 1891) [37].

Сприяння державної політики та загальне розгортання книговидання початку ХХ ст. позитивно вплинуло на діяльність книжкових ілюстраторів України. Ключовими графіками цього періоду були: Г. Нарбут, І. Падалка, В. Кричевський, В. Седляр, А. Страхов, С. Налепинська-Бойчук [38]. Внесли вклад безпосередньо у розвиток дитячої книжкової графіки також бойчукісти: Мойсей Фрадкін («Попелюшка»), «Казка»; Марія Трубецька (ілюстрації до журналу «Барвінок» 1920-1921 рр.), Олена Сахновська (ілюстрації до «Лісової пісні» 1929 р., Роберт Лісовський (кольорова обкладинка «Кози-дерези» 1923 р.) Однак, дитячі ілюстрації серед послідовників бойчукізму зустрічаються поодинокі.

Без сумнівів, найвпливовішим для розвитку книжкової ілюстрації творцем ХХ століття є Георгій Нарбут, якого вважають основоположником української графіки цього періоду. Його творчий доробок поєднує різні художні стилі та напрями: модерн, необароко, символізм, ар деко [38]. Це графіка, наповнена мотивами української народної матеріальної культури: сільської вибійки, витинанок, килимових орнаментів, оздоблення кераміки. Г.Нарбут першим в Україні запропонував комплексний підхід до оформлення книги [39]. До інших важливих впливів на художній стиль Г.Нарбута дослідники відносять українську родову геральдику, оформлення рукописів та стародруків, участь у художньому об'єднанні «Світ мистецтва», стилі олександрівської та миколаївської епох, японських малюнків, стародавніх

російських і українських лубків. Також можна прослідкувати вплив творчості таких художників, як І. Білібін, К. Сомов, Л. Бакст, Є. Ларенсе, А. Бенуа, Берталя. Перше визнання Г. Нарбут отримав, працюючи над ілюстраціями для російських дитячих видань у Петербурзі. Так, першою книгою, що була повністю ним оформлена та ілюстрована, стала «Горшеня. Снегурочка. Сказки» 1906 року. З 1907 року починається співпраця графіка з видавництвом І.Кнебеля, в результаті чого з'являються ілюстрації до книг «75 рассказов Гофмана», «Война грибов» та «Деревянный орел» (1909), «Теремок» и «Мизгирь», «Как мыши кота хоронили» (1910) «Игрушки» (1911), «Басни Крылова» (1912), казки Г.Х.Андерсена (1911-1913). [40]. Характерною особливістю оформлення книг для видавництва І. Кнебеля є максимальне використання графіки з лаконічним текстом. Г.Нарбут застосував широкий набір графічних елементів: яскрава, насичена обкладинка, декоративне оформлення титульного листа, орнаментальні рамки, буквиці, заставки, кінцівки, полосні ілюстрації [40]. Не зважаючи на те, що митець знаходився поза Україною та активно співпрацював з російськими художниками, навіть в оформленні російських книг Г. Нарбут зберігає автентичні українські мотиви. Наприклад, у малюнках до книги «Как мыши кота хоронили» В. Жуковського (1910 р.) кіт має гетьманську символіку, а в кінці книги розміщена схожа на геральдику ілюстрація Царя Ірінарія [40]. Кольорові рішення в ілюстраціях Нарбута зумовлені орієнтованістю митця на якість друку. Часто кольору відводиться другорядна роль, основне – це чорно-біла графічна частина. Також художник не використовував кольори, що не могли бути відтворені у друку тодішніми приладами, тому найчастіше використовувалися червоні, коричневі тони, рідше сірі і зелені. Фарби застосовувалися площинно, у вигляді плям, палітра обмежена найважливішими кольорами.

Слід зазначити, що творчість Георгія Нарбута мала яскраво виражені графічні якості і більше підходила для оформлення обкладинок, ніж для дитячих ілюстрацій. Сучасники та дослідники його графіки зазначали, що:

«... дуже часто дитячі ілюстрації Нарбута звучать дещо «сухо», не подитячому «схематично», позбавлені сентиментального захоплення казковими персонажами чи іграшками. Власне його дитячі ілюстрації передають почуття дорослого, який відкрив для себе іншу можливість проживання дитинства». Тим не менш, творчий вклад Г. Нарбута вплинув на відношення наступних поколінь графіків до дитячої книги як гідної високохудожніх оформлень. [40]. Одним з найбільш важливих досягнень для історії української книжкової ілюстрації та графічного дизайну є «Українська абетка» Г. Нарбута В «Абетці» для кожної літери відведена сторінка з великою ілюстративною композицією, графічним, прописним та орнаментальним зображенням літер та трьома словами, що починаються на цю літеру. Ця серія робіт увібрала в себе ілюстративний досвід Г. Нарбута з періоду його життя в Російській імперії та у той же час, демонструє національну свідомість графіка. Впродовж 1917 року було створено п'ятнадцять ілюстрацій, 1919 року – три ілюстрації до перших літер «Абетки», що стилістично відрізнялися від першої версії, і вважаються початком нової серії на ту ж тему. Жодна з серій не була завершена. Стилiстично «абетка» є дещо сюрреалістичною, вона поєднує у собі звичні для українця того часу образи з екзотикою у несподіваних композиціях.

У 20-х роках ХХ ст. для українського книговидавництва настає період підйому, збільшується кількість видань та покращується їх якість. В цей час над оформленням дитячої книги працює ряд визнаних графіків. Микола Алексєєв (1894-1934) проілюстрував «Ріпку» І. Франка (1920), «Олов'яний перстень» С. Васильченка (1927), «Співаночки-стьожечки» (1928), Ю. Будяка та інші твори. Лев Каплан (1899-1972) створив ілюстрації до книги М. Ткаченка «Про моє курчатко» (1926) та обкладинку книги Д. Дефо «Життя й дивні пригоди Робінзона Крузо» (1929). Борису Крюкову (1895 – 1967) належать обкладинки до книг «Рудько» О. Свірського, «Срібні ковзанці» М. Додж (1929); ілюстрації до книг: «Пожежа кицькиної хатки» (1929), І. Сав'ян «Піонерський похід» (1929), Н. Тіхонова «Вамбері» (1929), «Шакали

та слон. Собака та півень» (1929). Петро Лапин (1887-1937) проілюстрував близько сорока дитячих творів, серед них: «Екзамен» Б. Грінченка (1929), «Каторжна» (1929), «Хатка в балці» (1929), ілюстрації до «Казок» (1924) І.Франка. Олексій Маренков (1886–1942) створив ілюстрації до «Повісті про червоного звіра» (1927) Н. Забіли, «Хоробрий» А.Кароті (1927), «Омелько» С. Баско (1928), «Котуко» (1928) і «Рікі-Тікі-Таві» (1928) Р.Кіплінга. Сергій Конончук (1912-1941) відзначився коротким, проте плідним творчим шляхом. Художник-аніматор та книжковий графік, він працював у Київській кінофабці ВУФКУ (зараз - кіностудія О.П.Довженко), де брав участь у створенні мультфільмів “Тук-Тук та його приятель Жук” і “Зарозуміле курча”. Створив ілюстрації до казки «Стійкий олов’яний солдатик» Г. Х. Андерсена (1938), творів І. Франка (1940), казки «Про зелену ящірку», «Тетянчин їжак» Н. Клейменової, «Як ми працювали» А. Волковича, «Як звірів ловили» Н. Дірш (усі – 1930–31), «Путаниця» (1940) К. Чуковського. Відомими роботами Конончука є ілюстрації «Колобка» 1929 року (рис.), «Червона курочка» (видана 1987 р.). У його графіці помітний вплив Г.Нарбута; у ній багато декоративних елементів (вставок, орнаментів). Привертає увагу використання кольору: кольорова палітра обмежена, він виступає частіше у якості ліній та акцентів, тоді як тіла персонажів та елементи фону залишаються не зафарбованими. На розвиток ілюстрування української дитячої книги також мали вплив такі художники, як О.Сластіон, Ю.Вовк, М.Глухов, М.Міщенко, Л. Гамбургер, М. Жук, М. Орлов, М. Погрібняк.

В цей же час поширюється практика видання дитячої періодики, з’являються журнали для дітей: «Молода Україна» (1906-1912 рр.). «Світ дитини» (1919—1939 рр.) (вікі). “Червоні квіти” (1923), “Більшовиченя” (1925), “Жовтень” (1928–1948, з 1945 – “Барвінок”). Оформленням «Барвінку» займався В.Касіян. Для «Молодої України» творили А. Манастирський, Р. Лісовський, В. Січинський, П. Ковжун. Окрім роботи над часописом «Молода Україна», А. Манастирський проілюстрував «Милу

книжечку» Іванни Блажкевич (1925), «Червону шапочку» (1921), «Пригоди горобчика» та «Чорнокнижника з Чорногори» Я. Вільшенко, «Коника Стрибунця» (1922), «Покарані калатьки» Р. Завадовича (1936), що виходили у журналі «Світ дитини». Іван Косинін виконував ілюстрації у стилі сецесії для журналів «Дзвінок» (1909–11), «Ілюстрована Україна» (1913); обкладинки та ілюстрації для книжок «Кобзар: Нотний збірник» (1911), ілюстрації до «Лиса Микити» та «Абу-Касимові капці» Івана Франка Осип Курилас співпрацював з журналами «Наш приятель», «Шляхи», «Зиз», «Дзвінок», «Світ дитини», а також створив серію ілюстрацій до «Гав на вакаціях», «Пригод Юрчика Кучерявого», та вісім рисунків для біографії Т. Шевченка. У 1922 р. О.Курилас, А. Манастирський та О.Кульчицька проілюстрували шкільний підручник «Перша книжечка». До інших робіт художника належать ілюстрації до казок та оповідань («Оповідання про хліб», «На пасовиську», «Пригоди Ромка по дорозі з дому до школи», «Наш котик і Бровко», «Сирітка Ганнуся», «Сліпа», «Як Івасик набирав розуму»), до творів Василя Стефаника, до народних казок.

Упродовж 1930-50-х років в мистецтві дитячої книжкової ілюстрації переважав оповідний реалізм, що узгоджувався з академічною школою. Основна задача ілюстрації цього періоду полягала у відображенні сюжету твору та характеру персонажів, що досягалося за допомогою техніки тонового рисунку. Творчість 1930-1950 рр. представлена роботами таких художників, як В. Касіян, В. Литвиненко. О. Ддовгаль, Г. Пустовійт, А.Резниченко, М Дерегус [38].

Книжкове мистецтво 1950–1980 років характеризується пошуками нових художніх рішень та національної особливості, в той же час застосуванням досягнень попередніх періодів. Позитивно вплинула на розвиток дитячої ілюстрації діяльність руху шістдесятників. (50-70 роки в ілюст) В дитячих книгах спостерігається велика кількість ілюстрацій у тематиці народного декоративного живопису. Також росте популярність станкової графіки, офортів, ліногравюри. Піднесення галузі української

дитячої книги спостерігається у творчості художників Н. Денисової, Г. Якутовича, Г. Гавриленка, О. Губарева, О. Данченка, Г. Малакова, В. Куткіна, С. Адамовича, А. Базилевича. Продовжує працювати О. Довгаль (1904–1961), чий стиль об'єднує досягненні різних етапів в українській книжковій графіці. Він створив ілюстрації до п'єс-казок А. Шияна, (укр. Кн. Граф 50-70 pp) співпрацював з журналом «Піонерія», оформив казки «Івасик Телесик» в обробці Павла Тичини (1946).

Валентин Литвиненко спочатку малював сатиричні роботи, пізніше перейшов до книжкової ілюстрації. В його творчому доробку ілюстрації до Корнія Чуковського (рис), казки Л. Толстого “Три ведмеді” (1953), до власних казок (1959), до казок Лесі Українки – “Біда навчить” (1960) та І. Франка – “Осел і лев” (1967). Особливість стилю В. Литвиненка полягає у тому, що в його ілюстраціях до казок «незмінно проглядає реальність». [38]. Михайло Дерегус (1904—1997) працював над оформленням творів таких видатних письменників, як Т. Шевченко, М. Гоголь, Л. Українка, М. Некрасов, Н. Рибак. Зокрема, художник виконав ілюстрації до “Лісової пісні” Лесі Українки. Досягненням М. Дерегуса є поєднання художніх традицій періоду 1940 – початку 1950-х років і другою половиною 1950–1970-х років. [38].

Анатолій Базилевич ілюстрував українські народні казки, твори І.Франка, О. Пушкіна, Г. Х. Андерсена, Ш. Перро. В його творчості зустрічаються як гумор, так і ліричність, епічність. Художник підпорядковував свої ілюстрації стилю літературного твору. За допомогою спостережень за оточуючими людьми А. Базилевичу вдавалося зображати правдиво психологічні типи своїх персонажів.

Георгій Малаков (1928–1979) – художник, що залишив об'ємний і різноманітний творчий доробок з 130 проілюстрованих книг на різну тематику: фантастика, історичні художні твори, оповідання про сучасність, дитяча література. Ілюстрував твори видатних письменників: А. Конан-Дойля, Р. Кіплінга, Г. Бічер-Стоу, В. Скотта та інших. Серед українських

авторів В. Нестайко, Ю. Бедзик, О. Бердник, В. Владко, О. Гончар, Б. Чалий та інші. Художні техніки, які застосовував Г. Малаков, включають акварель, малюнки пером, ліногравюру.

Антон Тетьора (1927-2007) – художник та книжковий графік, що був головним художником видавництва «Дніпро». Його стилю притаманні традиційність, зображення народних звичаїв, національний колорит та емоційність. Окрім ілюстрацій до творів Т.Г. Шевченка, створив ілюстрації до книжки «Зачарована Десна» О. Довженка (1978), «Ялинка» М. Коцюбинського (1958), «Букваря» Н. Гов'ядовської (1965) .

Софія Караффа-Корбут (1924–1996) – художник-графік, проілюструвала близько 60 творів українських письменників. Її творчість має декоративний та монументальний характер, часто зустрічаються героїчні образи персонажів .С. Караффа-Корбут проілюструвала такі книги: «Байбак-мандрівник» (1964) М.Пригари, «Дрібушечки. Вірші» (1966) Миколи Лисича, «Казка про білочку» (1969), «Дніпрова Чайка. Дівчина-чайка» (1969), «Літо краснеє минуло» (1970), «Червона троянда» (1970), «Михайлик – Джура Козацький» (1972), «Лис Микита» І. Франка. (1973) та інші.

Олена Кульчицька (1877 – 1967) – виконала ілюстрації до понад сімдесяти дитячих книжок і байок серії “Нашим найменшим”, а також до читанок, оповідань. Важливим для художниці було зберегти цілісність книжки, для чого розроблялися системи пов'язаних елементів оздоблення та ілюстрації. . До книг, які вона проілюструвала, належать: «Помста звірів. Народна байка», «Зоряний хлопчина» О. Уайльда (1920), «Лис Микита» І. Франка (1962) та інші.

Володимир Голозубів (1926 -2000) ілюстрував знакові дитячі видання 1970-1990 років. Здобув перемоги у багатьох республіканських, всесоюзних та міжнародних виставках. Ілюстрував книги «Два півники» (1970) , «Сорока-білобока» (1970) , «Загадки» (1972), «Лисичка і журавель» (1973), «Рукавичка» (1997). У малюнках художника простежується вплив народного мистецтва. Художник використовує кольори, подібні до народної вишиванки

та розписної кераміки. В його стилі поєднуються різномасштабні деталі, часто зустрічаються орнаментальні мотиви.

У 1990-х роках видавнича справа України переживає занепад в наслідок політичних та економічних змін, однак в той же час для художників відкривається можливість більше експериментувати, вводити нові способи ілюстрування дитячої книги, особисті візуальні інтерпретації тексту. Ситуацію загострює падіння якості поліграфії, що частково покращується лише наприкінці 1990-х з появою нових видавців. У 1990 – 2010 роках тенденції розвитку дитячої книжкової ілюстрації в Україні задають такі митці, як К. Штанко, В. Соколова, В. Ковальчук та ряд молодих ілюстраторів. Крім того, з'являється категорія «авторської» дитячої книги, завдяки популярності творчості К. Лавра, В. Єрка, Е. Новікова, дизайн-студії «Аграфка» (Р. Романишин і А. Лесів). Художні прийоми, що формують стиль української дитячої книги кінця ХХ – початку ХХІ століття:

- умовне зображення форми і простору,
- площинність зображення,
- декоративізм,
- примітивізм,
- образність, видовищність, кінематографічність.

Завдяки підтримці приватних видавництв на кшталт «Видавництва Старого Лева», «А-БА-БА-ГА-ЛАМА-ГА», «Ранок», а також популяризації на книжкових форумах, фестивалях та конкурсах, на початку 2000-х зростає роль індивідуального стилю ілюстратора. Художня цінність оформлення певного художника стає визначальним фактором впливу на маркетинг та попит на книгу. В подальшому, після 2000-х рр. спостерігається розширення стилістики, варіантів композиційних рішень та видавничих форматів. Набувають розповсюдження такі художньо-композиційні прийоми, як акцент на історичності героїв та їх оточення, переосмислення образів відомих героїв класики дитячої літератури. До визначних українських ілюстраторів сучасного етапу належать: Владислав Єрко, Євгенія Гапчинська, Романа

Романишин та Андрій Лесів з творчого об'єднання «Аграфка», Анастасія Стефурак, Віолетта Борігард, Володимир Штанко, Грася Олійко, Даша Ракова, Іван Сулима, Катерина Сад, Кость Лавро, Мар'яна Прохасько, Надія Кушнір, Оксана Була, Ростислав Попський, Ігор Баранько, Наталка Гайда, і цей список продовжує рости.

Владислав Єрко (нар. 1962) – ілюстратор, що працює з книгою з 1989 року. Йому належать ілюстрації до творів М.Гоголя «Тарас Бульба» (1998), Л. Керрولا «Аліса в Країні Див» (2001), «Гаррі Поттер» (2002—2007), Гофмана Е. Т. А. Крихітка Цахес (2006), «Казки Туманного Альбіону» (2003), Нестайка В. З. «Тореадори з Васюківки» (2013), О. Вайлда «Велетень-себелюбець» (2021). Оформлені В.Єрком книги видаються більш ніж у двадцяти країнах світу. Найбільш відома робота художника – ілюстрації до «Снігової королеви» Г.Х. Андерсена видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» - здобула низку перемог в українських та міжнародних конкурсах, а в 2012 році отримала електронне мультимедійне перевидання. У 2009 році ілюстратор отримав премію Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки за літературно-мистецькі твори для дітей та юнацтва

Борігард Віолетта (нар. 1983) – книжковий графік, що працює аквареллю, тушшю, олівцем і на графічному планшеті. Ілюструвати дитячі книжки почала у 2012 році, до чого пробувала себе в різних візуальних мистецтвах: живопис, рекламна поліграфія, постановча відеозйомка. До її робіт належать: «Авіа, пташиний диспетчер» (2015), «Про кита» (2014), «Казки під подушку» (2013), «Усе через банани» (2017), «Принцеса-кухарка» (2015), «Малювальна історія» (2017).

В Україні дитячу мультимедійну електронну книгу видають: Пірати Київського моря, «Гутенбергз», видавництва «Абабагаламага», «Богдан», «Видавництво Старого Лева», «Атлантик», «Мультитрейд». «Фоліо», «Українська мультимедійна спілка», «Рідна школа», «Сорока-білобока», «Національна мультимедійна компанія», «Mediabook», «Одисей», «ZZWolf Officia»l , «Glowberry Books», «Smart Adventure», «Digital Dealers»,

«Мультимедійне видавництво Стрельбицького», «iPublisher», «Most Publishing». Слід зазначити, що створення мультимедійних книги в Україні ще не набуло великого поширення і існує як поодинокі експериментальні проекти.

2.1.3. Стан індустрії дитячої ілюстрації в Україні сьогодні

Найпопулярніші видавництва України сьогодні – це «А-БА-БАГА-ЛА-МА-ГА», «Видавництво Старого Лева», «Ранок», «Клуб сімейного дозвілля» (КСД), «Богдан», «Фоліо», «Віват», «КМ Books». Згідно з інформацією Українського інституту книги, всього в Україні зареєстровано 1 280 видавництв, з яких активні – приблизно 300. На даному етапі індустрії книговидання та дитячої книжкової ілюстрації в Україні стрімко розвиваються. Хвиля культурного підйому, спричинена подіями Євромайдану 2014 року, охопила такі креативні сфери, як музика, мода, мистецтво кіно, театр, книжкова справа. До цього, українське мистецьке середовище знаходилося у стані кризи, спричиненої недієздатністю системи книгорозповсюдження, що залишилася в Україні після розвалу СРСР. Результатами недостатнього контролю та сприяння від держави стало те, що в незалежній Україні сфера книговидання почала занепадати, знизився рівень освіченості населення та інтересу до книги в цілому, російська література на ринку почала витісняти вітчизняну. До 2013 року імпортована російська книга займала на українському ринку лідируючі позиції (73-75 % ринку), що стало суттєвою перешкодою для розвитку як власного видавництва, так і національної культури населення. Попри падіння обсягів ринку книжкової продукції у 2014-2015 роках, серед українських читачів підвищується зацікавленість україномовними книгами, а згодом поступово відновлюється ріст цього сегменту ринку. Збільшується попит на перекладну західну літературу, такі жанри, як нонфікшн та дитяча книга. Спостерігається підйом видавництва і продажу книги у 2016 році, згодом – певні падіння показників

у 2017 та 2018 роках. Важливою подією для розвитку книговидання в Україні є створення таких установ у 2016–2017 роках: Українського інституту, Українського інституту книги та Українського культурного фонду. Діяльність цих організацій зосереджена на підтримці, розвитку та популяризації української культури, поширенні книгочитання в Україні, стимулюванні видавничої галузі та розповсюдженні української книги за кордоном. Зокрема, УКФ надавав гранти видавництвам «ІST», «Ранок», «Основи». УІК займався поповненням бібліотек, сприяв присутності українських видавців на міжнародних книжкових ярмарках (Болонський ярмарок дитячої книги, Франкфурт, Лондон) та підтримував перекладання вітчизняної книги для іноземних ринків.

Модернізація видавничої сфери має прямий вплив на розвиток мистецтва книжкової ілюстрації України. Підвищення попиту на українські книжки дозволяє видавати більше нових видань, залучати до їх оформлення молодих художників, відкриває більше можливостей для проби свіжих креативних поглядів і рішень з ілюстрування. Ілюстраторка зі Львова Оксана Драчковська вважає, що «...сім років тому, то ситуація з книжками в Україні була значно гіршою, ніж сьогодні». В інтерв'ю того періоду художники часто відзначали, що якісна українська ілюстрація представлена зазвичай декількома відомими видавництвами («Видавництво Старого Лева», «А-ба-ба-га-ла-ма-га»), у яких напрацьована деталізована, реалістична стилістика, а більш експериментальні роботи рідко з'являлися на ринку. Поширеною була думка про те, що дитяча книжкова ілюстрація потребує нових підходів та креативних рішень, відходу від усталеної естетики. Інша проблема – велика кількість неякісних, дешевих книг, що проілюстровані не професійно. Оксана Драчковська, що стала фіналісткою 55 Болонської виставки ілюстраторів у 2021 році, відзначає, що українці нечасто потрапляють до короткого списку виставки, «оскільки тут є своєрідна естетика, і журі розглядає роботи, де є щось дуже новаторське», проте за останні сім років кількість українських ілюстраторів-учасників та видавництв на виставці

значно збільшилася. Зараз українські творці та творчі об'єднання активно беруть участь у міжнародних конкурсах та здобувають перемоги.

Так, українська дитяча книга «Зірки та макові зернятка» авторства Романи Романишин і Андрія Лесів з творчої майстерні «Аграфка» здобула перемогу в конкурсі Bologna Ragazzi Award 2014 року. Книга була відзначена у номінації Opera Prima, що присуджується за видатні досягнення, дослідження та реалізацію інноваційної видавничої продукції. «Зірки та макові зернятка» розповідає про дівчинку Дору, що прагне порухувати все на світі. У 2017 році художник зі Льова, що проживає у США, Максим Поліщук, здобув перемогу у міжнародному конкурсі імені Лафайєта Рональда Хаббарда «Ілюстратор майбутнього». 18-річний художник розділив перемогу з американцями Аланом Флетчером з Вермонта і Джазменом Річардсоном. Творча майстерня «Аграфка» отримала одразу дві нагороди міжнародному конкурсі ілюстраторів Nami Concours 2019 за книги «Прощавай, зброе!» (Green Island Award) та «Супергерої» (Purple Island Award). У 2019 році до відомого каталогу дитячої та юнацької літератури White Ravens увійшли дві українські книжки: "Сова, яка хотіла стати жайворонком", ілюстрована Кристиною Лукашук, та "Туконі – мешканець лісу", написана та ілюстрована Оксаною Булою. 2020-го року у європейському конкурсі IJungle 2020 Illustration Awards здобула золото українська ілюстраторка Альона Шостко. Її робота "Ці дивовижні українці", що розповідає про народну історію, традиції, культуру, свята та стереотипи, перемогла у категорії "Книжкова ілюстрація". Іншою важливою подією 2020 року стало включення двох українських дитячих книжок до каталогу White Ravens 2020. Були обрані книги "Сапієнси" Володимира Арєнева з ілюстраціями Ліни Квітки та "Піратський маршрут" Галини Малик з ілюстраціями Грасі Олійко. Цього року творче об'єднання «Аграфка» здобуло перемогу в міжнародному конкурсі ілюстрації NAMI Concours 2021 з книгою «Куди і звідки» (Green Island Award). Особливо відзначилася їх книжка-картинка «Голосно, тихо, пошепки», що вперше була видана 2017 року. Того ж року вона потрапила у

список найкращих книжок у категорії нон-фікшн по версії бразильського журналу «Emília». Згодом твір удостоївся нагороди «BIB PLAQUE» на братиславському Бієнале Ілюстрації. За цими здобутками у 2018-му послідувала перемога у номінації нон-фікшн в конкурсі «Bologna Ragazzi Award 2018».

На думку фахівців з Британської ради, що спільно з Українським інститутом книги у 2020 році провели дослідження видавничої галузі України : «У видавничій галузі України є багато такого, що може зацікавити видавців з Великої Британії та інших країн: фестивалі та книжкові ярмарки, що вже почали привертати увагу в усьому світі; виняткові ілюстрація та дизайн; приклади передових технічних інновацій.» Дослідження виявило такі проблеми галузі:

1. Загальне падіння популярності читання (в Україні лише 27% населення - активні читачі),
2. процвітання піратства та контрафакту, що негативно впливає на продаж електронних книг,
3. недостача перевірених статистичних даних про галузь,
4. брак досвіду та знань для продажу української книги за кордоном (редагування, переклад, продаж прав на вітчизняні книги),
5. недостатньо розвинена інфраструктура бібліотек та роздрібною торгівлі,
6. слабкий обмін досвідом між видавництвами.

Серед позитивних результатів дослідження зазначаються:

1. Значний ріст популярності української книги після подій 2014 року,
2. висока якість дизайну, ілюстрацій, залучення передових технологій друку,
3. активна робота організацій, що підтримують видавництво книги (Український інститут книги, Український культурний фонд тощо)

4. проведення книжкових ярмарок, фестивалів, презентацій книг, а також успішна участь українських видавців у зарубіжних конкурсах.

[41]

2.5. Аналіз існуючих варіантів ілюстрування книги

Завдяки своїй популярності, книга «Пеппі Довгапанчоха» продовжує продаватися вже протягом 76 років, і за цей час отримала велику кількість художніх оформлень. Першою ілюстраторкою книги стала Інґрід Ванг Німан у 1945 році, її ілюстрації вважаються канонічними та найбільш поширеними (рис). Обкладинка першого видання книги мовою оригіналу має яскраво-жовте тло з зображенням Пеппі та її мавпи пана Нільсона. Персонажі знаходяться у динамічній композиції і показані частково, усміхнена Пеппі «визирає» з-за краю обкладинки, пан Нільсон нахиляється у поклоні, знімаючи капелюх. У кольоровій палітрі переважають теплі тони (жовтий, помаранчевий, коричневий, салативий) з додаванням білого та сіро-блакитного акцентів. Ілюстрації обкладинки виконані за допомогою ліній та кольорових плям. В цілому обкладинка створює враження позитиву та грайливості, відображаючи атмосферу книги. В середині є декілька чорно-білих ілюстрацій на всю сторінку. Інґрід Ванг Німан проілюструвала видання шведською мовою 1946, 1947, 1948, 1964 років у подібному стилі.

У 1950 році книга була видана англійською видавництвом Viking Books з ілюстраціями Луї Гланцмана (англ. вики). Обкладинка цього видання має насичений червоний фон з деталізованим зображенням Пеппі, вілли «Хованка» з частиною двору, її тварин та двох поліцейських на даху будинку. Ілюстрація виконана лінійно з деякими елементами білого, чорного, жовтого та червоного кольорів. Контрастне кольорове рішення та експресивний стиль зображення привертають увагу до книги.

Англійське видання Scholastic Book Services 1959 року відрізняється від інших тим, що зображає Пеппі на обкладинці сплячою, коли на більшості

ілюстрацій вона в активному русі. Обкладинка має білий фон з лінійним зображенням предметів і зафарбованими важливими елементами. Пеппі спить на ліжку з ногами на подушці, як описано в книзі, поряд з нею в маленькому ліжку її мавпочка. На обкладинці використано червоний, салаточий, бежевий та оранжечий кольори для персонажів і предметів та контрастний блакитний колір для тексту. Попри застосування 6 кольорів одночасно композиція виглядає завершеною завдяки правильному розташуванню кольорових плям. (рис)

Перше російське видання книги з'явилося у 1968 році з ілюстраціями Льва Токмакова. Обкладинка книги являє собою досить мінімалістичку композицію у вигляді портрету Пеппі великим планом. У зображенні використано білий фон, чорні лінії для тіла Пеппі та помаранчеві кольорові плями для її зачіски, ластовиння та деталей одягу.

Українською книга вийшла вперше у 1977 році на видавництві «Веселка» з ілюстраціями Ніна Котел та Ігора Вишинського. Обкладинка книги має яскравий салаточий фон, на ній зображено Пеппі, Томмі, Аніку, батька Пеппі та її коня. Позаду них – дуб з трьома чашками на ньому, що відсилає до епізоду з книги, де друзі пили каву на дереві. Однією рукою Пеппі тримає свого батька, демонструючи свою неймовірну силу. Зображення персонажів дуже детальні, з урахуванням маленьких деталей одягу, пасм волосся. Застосовано багато кольорів та прийоми світлотіні. Загалом, ілюстрація охоплює багато аспектів з книги.

Як минулі, так і сучасні ілюстративні оформлення «Пеппі Довгапанчоха» найчастіше використовують динамічні композиції та поєднання яскравих, контрастних кольорів. Часто Пеппі зображають у повний зріст, у незвичних позах (наприклад на руках (рис)), щоб показати її веселий та бунтівний характер. В той час як старі видання використовували лінійні зображення з плямами одного кольору через тогочасні обмеження друку, сьогодні більшість ілюстрацій мають велику кількість деталей та кольорових відтінків, часто головного персонажа зображують у не менш

деталізованому середовищі: біля її будинку, у місті тощо. Завдяки перевазі таких оформлень більш лаконічні рішення виділяються серед інших. Наприклад, англomовне видання 2005 року з ілюстраціями Майкла Чесворта. На обкладинці на нейтральному бірюзовому фоні зображені лише ноги Пеппі ступнями догори, у рваних черевиках та різних панчохах. Це рішення є вдалим і має перевагу над іншими варіантами завдяки тому, що доносить ідею швидко та з використанням лише найнеобхідніших деталей для розуміння книги.

Сьогодні на українському ринку представлені україномовні та російськомовні видання «Пеппі Довгапанчоха». Серед україномовних - книги видавництва «Рідна мова» з ілюстраціями А. Джанікяна, «Septima» з ілюстраціями Л.А. Кириленко та видавництва «Школа» (рис). Книги видавництва «Рідна мова» мають тверду або інтегральну обкладинку; ілюстрації повнокольорові, смугові або текстові, з виходом за поля. Стиль, порівняно з іншими, найбільш наближений до реалізму, з великою деталізацією, увагою до фактур предметів. У книг видавництва «Septima» тверда обкладинка, повнокольорові ілюстрації у вигляді вставок з цупкого паперу всередині книги. Стиль ілюстрацій більш віддалений від реалізму, нагадує мультиплікацію. Кольори використані дуже насичені і яскраві. Книга видавництва «Школа» має тверду обкладинку, повнокольорові ілюстрації у вигляді вставок на межованому папері та чорно-білі заставки у тексті. Кольори також використовуються дуже насичені. Стилiзація персонажів дуже виражена, нагадує стиль мультфільмів або шарж, композиції динамічні.

2.6. Формування варіантів та ескізів власного композиційного рішення для книги

Для формування власного варіанту ілюстрування книги «Пеппі Довгапанчоха» були досліджені існуючі композиційні рішення вітчизняних та зарубіжних дизайнерів, проаналізовані підходи до стилізації зображення та використання кольорів.

В процесі розробки проекту було вирішено виконати цифрові ілюстрації для оформлення обкладинки книги та ряд ілюстрацій-вставок на половину розвороту та цілий розворот з відображенням ключових сцен історії.

Основною задачею проекту є пошук стилізації персонажів книги та їх оточення для найбільш повного відображення характеру історії та її головного персонажа – Пеппі Довгапанчохи. Головні характеристики стильового рішення – експресивність, атмосфера веселого, безтурботного дитинства. Стилізація підбиралася з урахуванням уподобань вікової категорії читачів книги – молодшого та середнього шкільного віку. Актуальним даний проект ілюстрацій робить стилізація, що відповідає сучасним вподобанням читача молодшого та середнього шкільного віку. Під час пошуку образу персонажа Пеппі Довгапанчоха був зроблений ряд ескізів з пробами різних способів стилізування (наброски 1,2), був обраний спосіб на рисунку відповідно з яким розроблено інших персонажів книги.

Для розробки обкладинки книги було створено ескізи, в результаті чого обрано ескіз, що демонструє сцену з історії, де Пеппі зі своїми друзями п'ють каву, сидячи на високому дубі. Дана сцена добре відображає характер свієї історії, показуючи нестандартне відношення Пеппі до простих побутових речей, що робить її власне життя та життя її друзів цікавим і непередбачуваним. Ілюстрація демонструє тіло персонажів, не показуючи їх обличчя тому, що зовнішній вигляд персонажів та їх пози дають достатньо інформації, щоб зрозуміти їх характери.

Для дипломного проекту також було розроблено логотип вигаданого видавництва «Мрійник». Назва видавництва та дизайн логотипу були розроблені у відповідності з типом літератури, яка могла б видаватися у ньому: дитяча художня література різних жанрів, що сприяє розвитку фантазії юних читачів.

На обкладинці наведені назва книги, ім'я автора та логотип вигаданого видавництва.

Висновки до розділу 2

Встановлено, що розвиток дитячої книжкової ілюстрації в Україні залежить від світових технологічних інновацій, панівних філософських та світоглядних ідей, а також політичної ситуації в країні. Він відбувається паралельно з розвитком української дитячої літератури. Виявлено, що першим видом ілюстрації в українських книгах для дітей були декоративні заставки у вигляді рослинних орнаментів, заголовків, буквиць, у XVII столітті використовувалися гравюри. Виявлено, що творчість Г. Нарбута мала великий вплив на розвиток дитячої книжкової графіки України, що виражається у комплексному підході до оформлення книги, врахуванні обмежень тогочасних друкарських технологій, поєднанні індивідуального стилю автора з народними мотивами.

Досліджено дитячу книжкову ілюстрацію ХХ ст. через творчість М. Алексєєва, С. Конончука, І. Косиніна, О.Куриласа, О. Кульчицької та інших художників. Зазначений позитивний вплив руху шістдесятників на оформлення української дитячої книги, що виразився у збільшенні кількості ілюстрацій з народними мотивами, а також офортів, ліногравюр, станкової графіки. Проаналізовано тенденції в ілюструванні з 1990-х років до сьогодні, а також сучасні досягнення дитячих ілюстраторів України. Досліджено стан індустрії дитячої ілюстрації в Україні сьогодні, в результаті чого виявлено такі позитивні зміни: явне зрушення в сторону розповсюдження української книги після 2014 року, корисний вплив на популяризацію дитячої книги конкурсів, виставок та ярмарків літератури, присутність на ринку книг з високоякісним дизайном, ілюстраціями та друком. Негативними тенденціями є загальне падіння популярності читання у світі та в Україні, процвітання незаконного розповсюдження книги в Україні, недостача правдивих статистичних даних про видавничу галузь, слабкість інфраструктури книгарень та бібліотек в регіонах.

Проведено структурний аналіз книги А. Ліндгрена «Пеппі Довгапанчоха», досліджені варіанти ілюстрування книги від початку її

видання до присутніх на ринку України сьогодні, виявлені спільні риси ілюстрацій до цієї книги. Описаний процес розробки стилю власного варіанту ілюстрування книги «Пеппі Довгапанчоха», використане програмне забезпечення та матеріали для реалізації.

РОЗДІЛ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ ДИЗАЙН-ПРОЄКТУ

3.1. Особливості дитячої книжкової ілюстрації

Дитяча книжкова графіка сьогодення є плодом кропіткої праці, творчих пошуків та експериментів багатьох поколінь художників, що відображається у великій кількості наявних стилів і підходів до оформлення книги. Тим не менш, книгу для дітей легко відрізнити від будь-якої іншої, завдяки особливостям ілюстрування та дизайну. Ці особливості зумовлені дитячим сприйняттям інформації, під яке необхідно підлаштуватися автору чи художнику під час створення книги. Основним визначальним фактором є вік дитини, який прийнято ділити на такі категорії

1. Дошкільний вік (3–6-7 років)
2. Молодший шкільний вік (6-10 років)
3. Середній шкільний вік або підлітковий вік (10 -11 – 15 років)
4. Старший шкільний вік або юність (14,5-15 – 17-18 років)

(зайченко педагогіка)

Ілюстрація в книгах для дошкільнят займає головне положення по відношенню до тексту і слугує основним джерелом інформації, адже дитина ще не в змозі читати. Це яскраві, стилізовані зображення, що слугують для передачі загального образу предмета чи персонажа без нагромодження «фотореалістичних» деталей, які ще важко сприймаються дитиною. Рекомендується використовувати площинні ілюстрації, адже дитина ще не достатньо сприймає просторові композиції. Персонажі і важливі деталі ілюстрації мають зберігати форму і цілісність, бути показаними у кадрі повністю. Можливе використання декоративних елементів: буквиць, орнаментів, рамок.

В ілюстраціях для молодшого шкільного віку допустимо використовувати варіації одного кольорового тону, більш реалістичне зображення світлотіні, зображення предметів у перспективі. Ілюстрації

мають більше нюансів, текстур предметів, більшого значення набуває фон. Зустрічається «гра» з формами і пропорціями персонажів і об'єктів. Дитина починає розвивати естетичний смак, відрізнити ілюстрації за якістю.

Ілюстрації для підлітків характеризуються великою кількістю підходів: від дуже детального зображення сцен та персонажів, до мінімалізму та використання візуальної метафори. Фокус переноситься із зображення предмета чи героя на загальну атмосферу книги, зображуваного світу чи певного моменту сюжету. Ілюстрації прагнуть заінтригувати читача, підсилити емоційне враження від тексту, що часто досягається динамічними композиціями, високою контрастністю світлотіні, акцентом на емоціях героя.

Також ілюстрації у книгах відрізняються в залежності від жанру та призначення книги: в художній літературі більше акцентується увага на емоційності та образності зображення, а в пізнавальній чи навчальній літературі – на точності і зрозумілості предмета чи явища.

Зустрічаються книги зі специфікою згідно статі дитини. Книги для дівчат - з більш «м'якими», пастельними кольоровими палітрами, часто з використанням рожевого кольору; в ілюстраціях переважають плавні лінії, «жіночні» образи (квіти, прикраси, орнаменти, птахи, ляльки). В книгах для хлопців часто кольорові рішення більш контрастні, насичені, частіше використання темних барв, відтінків синього. В стилізації персонажів переважають гострі лінії, геометричність; досить часто застосовується шарж

3.2. Дослідження матеріалів, конструктивних та композиційних рішень у створенні дитячої ілюстрації

В створенні дитячої ілюстрації застосовується велика кількість художніх матеріалів і засобів. Ілюстрації можна поділити на виконані традиційними матеріалами, цифрові та ілюстрації у змішаній техніці. До традиційних художніх матеріалів належать: акварель, гуаш, акрил, темпера, олійні фарби, графітний олівець, кольоровий олівець, туш, пастель. Також

використовуються тканина, аплікації, паперова пластика, витинанки, колажі, ліногравюра, фотографія. Цифрові ілюстрації виконуються за допомогою комп'ютера чи планшета, графічного планшета та певного графічного редактора: Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Corel Painter, Clip Studio Paint Pro, Krita, Inkscape, Paint Tool SAI, Procreate чи інших. Існують векторні та растрові цифрові роботи, а також їх поєднання. Часто виконуються дитячі ілюстрації у змішаній техніці, коли зображення чи його частина створюється фізичними матеріалами, а потім завершується у цифровому редакторі.

На сучасному етапі дитяча книга може виконувати ряд функцій, що зумовлюють її конструктивні та технологічні особливості. Дитячі книги можна поділити на наступні категорії: друквані, електронні та альтернативні видання (книга-промисловий виріб, книга-середовище). До друкваних відносяться навчально-пізнавальні, ігрові, творчо-модельні видання, які існують у формах книги-кодексу, карткової книги, книги-розмальовки, книги-саморобки, книги-конструктора або книги-трансформера. Електронні книги поділяються на аудіокниги, мультимедійні та інтерактивні книги.

Дитяча книга має три пов'язані між собою структурні рівні: змістовий, образотворчий, архітектонічний. Змістовий рівень – це словесне відображення концепції твору, на основі якого відбувається побудова наступних двох рівнів. Образотворчий рівень – це передача змісту твору через візуальні художні засоби (шрифти, ілюстрації та інші). Архітектонічний рівень – це композиційна будова твору, що зумовлює співвідношення його головних і другорядних елементів. На цьому рівні поєднуються змістовий та образотворчий рівні у об'ємно-просторову форму дитячої книги. Для графічного відображення вербальної інформації використовуються шрифти: типографські, акцидентні та декоративні. Їх характеристики, такі як накреслення, розмір, компонування, обираються в залежності від віку дитини та типу книги. Для друкваної книги використовується статична типографіка: набір та верстка тексту. В мультимедіа- та інтерактивних виданнях цю роль виконує кінетична

типографіка, в якій можуть бути задіяні засоби анімації, трансформації простору та кольору.

Книжкову ілюстрацію можна поділити на такі типи: предметна, сюжетно-тематична, шрифтова, орнаментально-декоративна, символічна. Мультимедіа-технології дозволяють пов'язати візуальне оформлення з елементами відео, звуку та анімації, з якими може активно взаємодіяти читач. Також з'являється можливість використовувати як площинну, так і об'ємну ілюстрації та AR-технології (англ. augmented reality – доповнена реальність). Так як електронні видання не мають фізичної форми, конструктивні рішення для таких книг полягають у створенні гармонічного та естетичного інтерфейсу користувача. Часто застосовуються елементи імітації друкованої книги (наприклад, імітація перегортання сторінок за допомогою інтерактивного відео-елементу та звукового супроводу).

За розташуванням в тексті ілюстрації поділяються на фронтисписи, заставки, кінцівки і текстові ілюстрації. Текстові ілюстрації відрізняються в залежності від типу верстки видання: відкритий, закритий, глухий, смуговий, з виходом на поля, на полях, в обріз

Серед матеріалів на українському книжковому ринку найбільш популярними є папір та картон, з яких виготовляються традиційні книги-кодекси, книги нестандартної форми (книжки-панорамки, книжки-настільні ігри, овальні чи круглі книжки, книжки-пазли). «Вплив інноваційних світових тенденцій та пошук нових виразних можливостей у дизайні дитячої книги в Україні призвів до розширення асортименту матеріалів, нетрадиційних для книговиробництва (дизайнерські види картону, тканина з натуральних волокон, хутро, дерево, пластик, поліетилен та їх поєднання)». (yefimova_oref_online) Тенденції глобалізації приносять в український книжковий дизайн стилістичні та жанрові рішення, що набули популярності у світі. Це проявляється в імітації сюжетів та художнього оформлення коміксів, манги, фентезі та інших жанрів українськими авторами, іноді з перенесенням історії в українські реалії (наприклад, графічний роман

«Даогопак» видавництва Nebeskey, з ілюстраціями Олексія Чебикіна). Разом з тим, існує тенденція до стандартизації шрифтів та спрощення ілюстрації та дизайну взагалі. Сьогодні на українському ринку присутні видання в різних стилістиках. Деякі подібні до робіт В. Єрка та М.Паленка, що вважаються візитівкою української дитячої книжкової ілюстрації (ретельна деталізація елементів фону та фактур, акцент на реалістичності), інші переймають художні рішення американських, європейських, японських шкіл. Національні ознаки в ілюстрації дитячої книги в Україні зберігаються у вигляді використання українських графем, мотивів народної творчості, етнічної символіки, народного костюма та фольклорних образів.

В декорування дитячої книги застосовуються такі технології, як: перфорування, лакування, ламінування, тиснення, висікання та інші. Серед них, найбезпечнішою вважається ламінування, яке відповідає вимогам гігієнічності для всіх вікових категорій читачів. Лакування, особливо глітерне, необхідно застосовувати з обережністю, адже при використанні цих видань лак може відлущуватися. Ця технологія не рекомендується для дітей першої вікової групи.

Гігієнічні вимоги до дитячої книги регулюються Наказом МОЗ від 18.01.2007 р. № 13 Про затвердження Державних санітарних норм і правил "Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей". Вони поширюються на газетні, журнальні, книжкові видання, та іншу друковану продукцію, призначену для використання дітьми, що виробляються на території України, або імпортується в Україну. Метою цих вимог є запобігання негативного впливу у процесі читання на здоров'я дитини. Згідно з п. 3.1. Правил уся друкована продукція для дітей, яка виробляється в Україні або імпортується в Україну, повинна пройти державну санітарно-епідеміологічну експертизу. Обов'язково на титульному аркуші кожного видання повинна бути розміщена інформація про вікову категорію читачів тому, що для кожної з них є свої гігієнічні вимоги. Слід зазначити, що найбільше вимог встановлено для першої групи, тобто для видань для дошкільнят. Регуляції

підлягає кожен елемент видання: розмір і тип шрифту, відстань між рядками, колір букв і фону, спосіб скріплення листків, кількість ілюстрацій у книзі, у розмальовках – ширина контурних ліній тощо. Таким чином, ілюстративність видання для дітей дошкільного віку повинна становити не менше 50% від сторінки і 75% всього видання, для молодшого шкільного віку не менше 30% видання. Згідно з п. 6.6. Правил для друкування тексту та ілюстрацій книжкових видань (крім вклейок і приклеюк) дозволяється використовувати папір, призначений тільки для друкування книжкових видань (друкарський, книжково-журнальний). Не рекомендується використання паперу, що віддає блики (глянцевий крейдовий папір тощо). Папір повинен бути непрозорим і забезпечувати непрозорість друкованих елементів із зворотного боку сторінки не менше 90%. Формат книжкових видань для дітей повинен відповідати вимогам ДСТУ 4489:2005 "Видання книжкові та журнальні. Вимоги до форматів".

2.4. Структурний аналіз книги Астрід Ліндгрєн «Пєппі Довгапанчоха»

«Пєппі Довгапанчоха» - це пригодницька повість відомої шведської письменниці Астрід Ліндгрєн для молодшого та середнього шкільного віку, що вперше була видана у 1945 році. Астрід Ліндгрєн опублікувала перші три книги про Пєппі з 1945 по 1948 роки. Ще шість книг вийшли друком з 1969 по 1975, а останні дві 1979 та 2000-го (вікі0. Сучасне видання зазвичай включає в себе три частини історії: «Пєппі Довгапанчоха», «Пєппі сїдає на корабель», «Пєппі Довгапанчоха в південних морях». Частини поділені на різну кількість глав, кожна з яких містить одну історію з життя головного персонажа книги. Книга розповідає про пригоди дев'ятирічної дівчинки Пєппі Довгапанчохи та її друзів Томмі та Анїки, що постійно потрапляють у незвичайні історії та знаходять з них вихід. Повість було перекладено на декілька десятків мов, вона неодноразово перевидавалася, і продовжує видаватися сьогодні. Переклад українською виконала Ольга Сенюк. В залежності від структури конкретного видання, книга може містити різний об'єм в межах 400 сторінок. Зазвичай видається у твердій, іноді в

інтегральній обкладинці на офсетному папері з кольоровими ілюстраціями. Вперше була видана в Україні у 1977 році видавництвом «Веселка» (вікі). Сьогодні в Україні книгу випускають видавництва «Рідна мова», «Septima», «Читанка», «Школа», імпортуються російськомовні видання компанії «Махаон».

3.3. Вибір обладнання та програмного забезпечення для реалізації дихайн-проекту

Для створення ілюстрацій до книги «Пеппі Довгапанчоха» було вирішено використовувати графічні редактори Adobe Photoshop CC 2019 та Paint Tool SAI та графічний планшет Wacom Intuos Creative Pen & Touch Tablet. Початкові ескізи було створено традиційними художніми матеріалами.

В процесі розробки було виготовлено ... цифрових, растрових, кольорових ілюстрацій (дод ...) та цифрова, растрова, кольорова обкладинка для книги. Ілюстрації було намальовано в обох програмах, робота зі шрифтами відбувалася у Adobe Photoshop CC 2019.

3.4. Вибір методу розробки дизайн-проектів

Розробка дизайн-проекту ілюстрацій книги відбувалася методом збору та аналізу інформації за темою, аналізом книги «Пеппі Довгапанчоха», та пошуку власного художнього рішення на основі знайдених даних. Було досліджено інформацію про:

- історичний розвиток дитячої ілюстрації в Україні та світі,
- про існуючі варіанти оформлення та ілюстрування даної книги в Україні та світі,
- сучасні тенденції розвитку дитячої ілюстрації в Україні та світі.

В результаті аналізу книги «Пеппі Довгапанчоха» було встановлено, що ця історія є розважальною, динамічною, веселою та фантазійною. Головний персонаж твору – дівчинка дев'яти років, що не зважаючи на

складні обставини та проблеми завжди знаходить вихід із скрутного становища і залишається у гарному настрої. Тому, для того, щоб відобразити характер Пеппі, було обрано експресивну стилізацію тіла персонажа з перебільшенням частин тіла (голови, очей, посмішки), при цьому зберігаючи гармонійний зовнішній вигляд персонажа. В подібному вигляді виконані інші персонажі книги. В процесі ілюстрування було використано широку палітру кольорів, що допомагає відобразити яскраві пригоди персонажів повісті.

Під час творчого пошуку стилю ілюстрації було враховано вікову категорію читачів книги – молодший та середній шкільний вік.

Висновки до розділу 3

Для реалізації дизайн-проекту книги «Пеппі Довгапанчоха» було обрано сучасне програмне забезпечення: графічні редактори Adobe Photoshop CC 2019 та Paint Tool SAI та графічний планшет Wacom Intuos Creative Pen & Touch Tablet. Було виконано цифрові, растрові, кольорові ілюстрації та оформлення обкладинки, що відповідають подіям сюжету твору та відображають емоційну атмосферу повісті. Також в рамках дизайн-проекту було розроблено фірмовий стиль видавництва «Мрійник».

Досліджено фактори, що зумовлюють особливості дитячої книжкової ілюстрації (вік, стать читача, жанр літератури, зміст книги, призначення книги). Також досліджено матеріали, що використовуються для створення дитячих ілюстрацій та друку видань і законодавче регулювання якості даних матеріалів. Виявлено вплив тенденцій глобалізації на мистецтво дитячої книги України.

Дизайн-проект було реалізовано за допомогою друку на пінокартоні формату А1 з використанням технології високого друку.

Розробка дизайн-проекту відбувалася методом збору та дослідження інформації про історію розвитку дитячої книжкової ілюстрації в Україні та світі, про сучасні тенденції розвитку галузі, про існуючі варіанти художнього оформлення книги, аналізу книги «Пеппі Довгапанчоха». На основі вивчених даних було розроблено власний варіант ілюстрування книги з акцентом на відображення характеру головного персонажа та емоційної атмосфери твору.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Проаналізувавши історію становлення ілюстрації, можна зробити висновок, що призначення і, відповідно, вигляд, стиль ілюстрації змінювався разом з потребами суспільства. Ілюстрація відображає моральні, ціннісні поняття свого часу, моду, ставлення до людини та суспільства, а також часто стає засобом пропаганди чи реклами.

2. Проведено структурний аналіз книги А. Ліндгрена «Пеппі Довгапанчоха», досліджені варіанти ілюстрування книги від початку її видання до присутніх на ринку України сьогодні, виявлені спільні риси ілюстрацій до цієї книги. Описаний процес розробки стилю власного варіанту ілюстрування книги «Пеппі Довгапанчоха», використане програмне забезпечення та матеріали для реалізації.

3. Для реалізації дизайн-проекту книги «Пеппі Довгапанчоха» було обрано сучасне програмне забезпечення: графічні редактори Adobe Photoshop CC 2019 та Paint Tool SAI та графічний планшет Wacom Intuos Creative Pen & Touch Tablet. Було виконано цифрові, растрові, кольорові ілюстрації та оформлення обкладинки, що відповідають подіям сюжету твору та відображають емоційну атмосферу повісті. Також в рамках дизайн-проекту було розроблено фірмовий стиль видавництва «Мрійник».

4. Розробка дизайн-проекту відбувалася методом збору та дослідження інформації про історію розвитку дитячої книжкової ілюстрації в Україні та світі, про сучасні тенденції розвитку галузі, про існуючі варіанти художнього оформлення книги, аналізу книги «Пеппі Довгапанчоха». На основі вивчених даних було розроблено власний варіант ілюстрування книги з акцентом на відображення характеру головного персонажа та емоційної атмосфери твору.

5. Досліджено фактори, що зумовлюють особливості дитячої книжкової ілюстрації (вік, стать читача, жанр літератури, зміст книги, призначення книги). Також досліджено матеріали, що використовуються для

створення дитячих ілюстрацій та друку видань і законодавче регулювання якості даних матеріалів. Виявлено вплив тенденцій глобалізації на мистецтво дитячої книги України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lexico: Oxford English and Spanish Dictionary, Synonyms, and Spanish to English Translator. URL: <https://www.lexico.com/definition/illustration> . (дата звернення: 16.06.2021).
2. Бородина С., Германова Ю., Яо М. Иллюстрация как средство достижения релевантности текста: междотраслевой подход. *Филология и культура*. 2013. № 4(34). С. 260-265.
3. Illustration History: Early Civilization. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/early-civilization> . (дата звернення: 16.06.2021).
4. Small J. P. The Parallel Worlds of Classical Art and Text. URL: <https://bmc.brynmawr.edu/2004/2004.04.18/> . (дата звернення: 16.06.2021).
5. Illustration History: the Middle Ages. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/the-middle-ages> . (дата звернення: 16.06.2021).
6. Сенченко М. І., Сенченко О.М. Від ери Гутенберга до ери Цукерберга... Переваги і недоліки сприйняття друкованого та електронного тексту. Київ : Ліра-К, 2021. 128 с.
7. Illustration History: Early 18th Century. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/early-18th-century> . (дата звернення: 16.06.2021).
8. Хаджі Бік Д. Ф. Французька книжкова ілюстрація XVIII століття. *Наукові розробки молоді на сучасному етапі* : тези доп. XVI Всеукр. наук. конф. молодих вчених та студентів (м. Київ, 27-28 квіт. 2017 р.). КНУТД, 2017. С. 538-539.
9. Illustration History: Late 18th Century. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/late-18th-century> . (дата звернення: 16.06.2021).

10. British Visual Satire, 18th–20th Centuries. URL: <https://www.oxfordartonline.com/page/british-visual-satire-18th-20th-centuries>.
(дата звернення: 16.06.2021).
11. Lyons M. Books: A Living History. Los Angeles: Getty Publications, 2011. 224 p.
12. Illustration History: The Decade of 1900-1910. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/the-decade-1900-1910>.
(дата звернення: 16.06.2021).
13. Illustration History: The Decade 1910-1920. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/the-decade-1910-1920>.
(дата звернення: 16.06.2021).
14. Illustration History: The Decade 1930-1940. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/the-decade-1930-1940>.
(дата звернення: 16.06.2021).
15. Illustration History: The Decade 1950-1960. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/the-decade-1950-1960>.
(дата звернення: 16.06.2021).
16. Graphic Design History: Psychedelic 60s. URL: <https://visualartsdepartment.wordpress.com/psychedelic-60s/>. (дата звернення: 16.06.2021).
17. Rässa J. Concept art creation methodologies: Visual Development of “Rock Boy”: bachelor’s thesis degree programme in Game Design. South-Eastern Finland University of Applied Sciences. Mikkeli, 2018. 37 p.
18. Illustration History: The Decade 1970-1980. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/the-decade-1970-1980>.
(дата звернення: 16.06.2021).
19. Illustration History: The Decade 1980-1990. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/the-decade-1980-1990>.
(дата звернення: 16.06.2021).

20. Illustration History: The Decade 1990-2000. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/the-decade-1990-2000>. (дата звернення: 16.06.2021).
21. Illustration History: The Decade 2000-2010. URL: <https://www.illustrationhistory.org/history/time-periods/the-decade-2000-2010>. (дата звернення: 16.06.2021).
22. Hoare, A. Digital illustration styles. The Illustrators. URL: <https://www.theillustrators.com.au/digital-illustration-styles>. (дата звернення: 16.06.2021).
23. Zeegen, L. What is Illustration? (Essential Design Handbook). Gloucester: Rockport Publishers, 2009. 256 p.
24. Barnes, S. What Is Illustration? A Look at Its Modern Beginnings to How It Is Used Today. My Modern Met. URL: <https://mymodernmet.com/illustration-definition/>. (дата звернення: 16.06.2021).
25. Types of illustration – styles & techniques. URL: <https://www.thejigsaw.in/blog/types-of-illustration-styles-techniques>. (дата звернення: 16.06.2021).
26. What is scientific illustration? Ilustraciencia. URL: <http://ilustraciencia.info/en/que-es-la-ilustracion-cientifica/#:~:text=Scientific%20illustration%20is%20an%20artistic,interpreted%20by%20a%20specific%20public.&text=It%20could%20be%20defined%20as,synt%20hesizes%20a%20certain%20scientific%20information> (дата звернення: 16.06.2021).
27. Paul D. Difference Between Graphic Design And Illustration. Designhill. URL: <https://www.designhill.com/design-blog/difference-between-graphic-design-and-illustration/>. (дата звернення: 16.06.2021).
28. Овчинникова Р. Ю. Графический дизайн в контексте визуальной культуры и новых технологий. *Манускрипт*. 2019. № 5. С. 188-192. DOI: <https://doi.org/10.30853/manuscript.2019.5.40>

29. Zhou, Y. How Recent Technology Impacts Audiences and Artists: A Study on Social Media and Big Data. URL: <https://www.illustrationhistory.org/essays/how-recent-technology-impacts-audiences-and-artists-a-study-on-social-media-and-big-data>. (дата звернення: 16.06.2021).
30. Крупенина М.И., Концепция детства в литературе. *Историческая и социально-образовательная мысль*. 2015. 7(3). С. 203-205.
31. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Борисової. Київ: Вища школа, 2004. 492 с.
- 32 . Children's book illustration. The Columbia Encyclopedia, 6th ed. URL: <https://www.encyclopedia.com/reference/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/childrens-book-illustration>. (дата звернення: 16.06.2021).
- 33 . O'Malley, A. The Making of the Modern Child: Children's Literature and Childhood in the Late Eighteenth Century. London: Psychology Press, 2003. 189 p.
34. Єфімова М. П., Виникнення та етапи формування дитячої книги. *Вісник ХДАДМ*. 2012. № 8. С. 12-14.
35. Українське книговидання XIX-XX століть. Ізборник. URL: <http://litopys.org.ua/isaevych/is33.htm> . (дата звернення: 16.06.2021).
- 36 . Теофіл Копистинський – перший ілюстратор поеми «Лис Микита». URL: <https://opera.lviv.ua/teofil-kopystynskij-pershyj-ilyustrator-poemy-lys-mykyta/> . (дата звернення: 16.06.2021).
37. Теофіл Копистинський. URL: <https://hutsul.museum/collection/explore/masters/1279/8992/> (дата звернення: 16.06.2021).
38. Белічко, Н. "Книжкова графіка 50-70-х років ХХ століття." Рукописна та книжкова спадщина України (2003).
39. Г. Нарбут: <https://narbutxxi.rodovid.net/bio.html>
40. Кнебель и Нарбут: из истории русской детской книги начала ХХ века: <https://marjulia.livejournal.com/192816.html>

41. Видавнича галузь України - Британська Рада:

https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/333_research_uk_ua_v10.pdf